

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΕΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΤΙΤΛΟΣ: ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΗ-
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ Α' ΚΑΙ
Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΜΕ ΜΗΤΡΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ**

**TITLE: PRONOYNS AND NON-ACTIVE VERBS OF GREEK-SPEAKING
CHILDREN AT 1st AND 2nd GRADE OF ELEMENTARY SCHOOL**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ: ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΣ ΜΑΝΩΛΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΑΡΧΟΝΤΩ ΤΕΡΖΗ

ΠΑΤΡΑ 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδες

Ευχαριστίες	4
Περίληψη	5
Μετάφραση της περίληψης στα Αγγλικά.....	7
Κεφάλαιο πρώτο: 1. Εισαγωγή	9
1.2. Το αντωνυμικό σύστημα.....	9
1.2.1. Οι ισχυροί και οι αδύνατοι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών.....	11
1.2.1.1. Συντακτικές διαφορές των ισχυρών και των αδύνατων Προσωπικών αντωνυμιών.....	12
1.2.1.2.Μορφολογικά χαρακτηριστικά των αντωνυμιών.....	13
1.2.2. Αυτοπαθείς αντωνυμίες.....	15
1.3. Αρχές Αναφορικής Δέσμευσης.....	15
1.4. Η μορφολογία της φωνής.....	17
1.4.1. Φωνή.....	17
1.4.2. Κατηγοριοποίηση ρημάτων.....	18
1.4.2.1. Ενεργητική μορφολογία-Ενεργητική φωνή.....	18
1.4.2.2. Μη-ενεργητική ή παθητική μορφολογία-παθητική φωνή.....	19
1.5. Γλωσσική κατάκτηση.....	24
1.5.1. Η κατάκτηση των αρχών της Αναφορικής Δέσμευση.....	24
1.5.2. Η κατάκτηση της παθητικής φωνής/μορφολογία.....	26
Κεφάλαιο δεύτερο: 2. Σκοπός της έρευνας	29
2.1. Μεθοδολογία.....	29
2.1.1. Περιγραφή των ομάδων της έρευνας.....	29

2.1.2.	Περιγραφή της δοκιμασίας (τεστ).....	31
2.2.1.	Αντωνυμίες.....	32
2.2.2.	Μη-ενεργητικά ρήματα.....	33
2.3.	Διαδικασία χορήγησης της δοκιμασίας.....	35
Κεφάλαιο τρίτο: 3. Αποτελέσματα.....		37
3.1.1.	Αποτελέσματα των παιδιών Α' τάξης.....	37
3.1.2.	Αποτελέσματα των παιδιών Β' τάξης	43
3.2.1.	Ανάλυση λαθών των παιδιών Α' τάξης.....	47
3.2.1.1.	Αντωνυμίες.....	47
3.2.1.2.	Μη-ενεργητικά ρήματα.....	48
3.2.2.	Ανάλυση λαθών των παιδιών Β' τάξης.....	49
3.2.2.1.	Αντωνυμίες.....	49
3.2.2.2.	Μη-ενεργητικά ρήματα.....	49
Κεφάλαιο τέταρτο: 4. Συμπεράσματα.....		51
4.1.1.	Αντωνυμίες.....	51
4.1.2.	Μη-ενεργητικά ρήματα.....	51
4.2.	Συζήτηση.....	52
Βιβλιογραφία.....		55

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την διεκπεραίωση της πτυχιακής μου εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κυρία Αρχόντω Τερζή για τις πολύτιμες συμβουλές και σημαντικές παρατηρήσεις της καθ' όλη την διάρκεια διεξαγωγής της πτυχιακής μου εργασίας.

Θα ήθελα ακόμη να ευχαριστήσω τις καθηγήτριες της επιτροπής παρουσίασης πτυχιακής κυρίες Δήμητρα Ιωάννου και Εύβοια Καϊναδά για τις λεπτομερείς διορθώσεις της πτυχιακής που μου παρείχαν και τα εύστοχα σχόλιά τους κατά την παρουσίαση της πτυχιακής εργασίας.

Οφείλω, επίσης, θερμές ευχαριστίες στους γονείς μου και στους φίλους συμφοιτητές μου για την κατανόησή τους, την ακούραστη βοήθειά τους και την ανεκτίμητη ηθική στήριξη που μου πρόσφεραν όλοι τους σε όλη την διάρκεια της πτυχιακής μου εργασίας.

Τέλος, θα ήταν μεγάλη παράλειψη από μεριάς μου να μην ευχαριστήσω τον διευθυντή του δημοτικού σχολείου των παιδιών που συμμετείχαν στην έρευνα, κύριο Ιωάννη Σιούλα του οποίου η βοήθεια υπήρξε ιδιαίτερος σημαντική για την πραγματοποίηση της συγκεκριμένης μελέτης.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη αναφέρεται σε δύο φαινόμενα μορφολογίας και σύνταξης της Ελληνικής γλώσσας και συγκεκριμένα πώς, στη γλώσσα των παιδιών, οι αντωνυμίες «επιλέγουν» τις ονοματικές φράσεις (ουσιαστικά) στις οποίες αναφέρονται και πώς τα παιδιά ερμηνεύουν την μη ενεργητική μορφολογία, η οποία στην Ελληνική είναι πολύσημη.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να διερευνηθεί το επίπεδο κατανόησης των προσωπικών και των αυτοπαθών αντωνυμιών από παιδιά πρώτης (Α') και δευτέρας (Β') τάξης του δημοτικού σχολείου καθώς και να ερευνηθεί περαιτέρω η δυνατότητα ερμηνείας των μη-ενεργητικών ρημάτων από τα παιδιά αυτά, ώστε τα αποτελέσματά τους να συσχετιστούν με προηγούμενες μελέτες.

Τα άτομα που συμμετείχαν στην μελέτη αυτή είχαν όλα μητρική γλώσσα την Ελληνική και αποτελούνταν από δύο ομάδες των είκοσι ατόμων η κάθε μία. Η πρώτη ομάδα είχε μέσο όρο ηλικίας 6;07 ετών και αποτελούνταν από παιδιά μόνο της Α' τάξης και η δεύτερη ομάδα 7;08 ετών και αποτελούνταν από παιδιά της Β' τάξης του δημοτικού. Τα παιδιά και των δύο ομάδων κατοικούσαν στην ίδια περιοχή και εξετάστηκαν όλα με το ίδιο τεστ επιλογής εικόνων που αφορούσε 18 προτάσεις για την κατανόηση των αντωνυμιών και 18 προτάσεις για την κατανόηση των μη-ενεργητικών ρημάτων. Οι υποκατηγορίες των αντωνυμιών αφορούσαν τις αυτοπαθείς, τις αδύνατες προσωπικές αντωνυμίες (κλιτικά) και τις ισχυρές προσωπικές αντωνυμίες, ενώ αυτές των μη-ενεργητικών ρημάτων αφορούσαν τα αυτοπαθή ρήματα με αυτοπαθή ερμηνεία, τα αυτοπαθή ρήματα με παθητική ερμηνεία και τα παθητικά ρήματα με παθητική ερμηνεία (δηλαδή τα αμιγώς παθητικά ρήματα).

Τα συμπεράσματα αναφορικά με τις αντωνυμίες έδειξαν ότι τα παιδιά της Α' τάξης δείχνουν να έχουν κατακτήσει την αναφορά των αυτοπαθών αντωνυμιών, τα παιδιά της Β' τάξης δείχνουν να έχουν κατακτήσει πλήρως τις αυτοπαθείς αντωνυμίες και σε πολύ μεγάλο βαθμό τον αδύνατο τύπο των προσωπικών αντωνυμιών ενώ η κατάκτηση των ισχυρών προσωπικών αντωνυμιών φαίνεται να καθυστερεί αρκετά σε σχέση με τις αδύνατες ακόμη και στη Β' τάξη. Τα αποτελέσματα αυτά συμφωνούν με έρευνες των Chien & Wexler (1990) αλλά και των Padilla & McKee (1992) που διαπιστώνουν ότι σε γλώσσες που έχουν και τους δύο τύπους προσωπικών αντωνυμιών τα παιδιά

καθυστερούν στην κατάκτηση της κατανόησης των ισχυρών αντωνυμιών σε σχέση με τις αδύνατες.

Όσο αναφορά τα μη-ενεργητικά ρήματα τα παιδιά της Α' τάξης εμφανίζουν μεγαλύτερες δυσκολίες στην κατανόηση παθητικών ρημάτων με παθητική ερμηνεία, και πολύ λιγότερες στην κατηγορία αυτοπαθών ρημάτων με αυτοπαθή ερμηνεία καθώς και στην κατηγορία των αυτοπαθών ρημάτων με παθητική ερμηνεία. Τα παιδιά της Β' τάξης δείχνουν να έχουν κατακτήσει πλήρως τα αυτοπαθή ρήματα με αυτοπαθή ερμηνεία (δηλαδή τα αμιγώς αυτοπαθή ρήματα) και σε πολύ μεγάλο βαθμό τα αυτοπαθή ρήματα με παθητική ερμηνεία. Οι δυσκολίες κατανόησης παθητικών ρημάτων με παθητική ερμηνεία (αμιγώς παθητικές προτάσεις) σε ορισμένα παιδιά της Β' τάξης παραμένουν. Παρόλα αυτά, βλέπουμε να υπάρχει βελτίωση σε αυτή την κατηγορία στα παιδιά της Β' τάξης έναντι αυτών της Α'.

Διαπιστώνεται ότι τα ευρήματα των Terzi et. al. (2012) και οι δυσκολίες που εντόπισε η μελέτη τους ισχύουν και στην παρούσα μελέτη. Σύγκριση της παρούσας μελέτης με αυτήν των Terzi et. al. δείχνει ότι η αδυναμία κατάκτησης της αμιγώς παθητικής ερμηνείας εξακολουθεί να υπάρχει ακόμη και σε παιδιά της Β' τάξης αν και, σε σχέση με την Α' τάξη, υπάρχει μια μικρή βελτίωση.

Αν και τα συνολικά ευρήματα δείχνουν ότι τα παιδιά μέχρι την ηλικία των 8 ετών έχουν σχεδόν κατακτήσει τις έννοιες των αντωνυμιών με τις οποίες ασχολείται η παρούσα μελέτη, δεν αποτελεί ασφαλές συμπέρασμα ότι μέχρι αυτήν την ηλικία γίνεται επίσης κατανοητή η λειτουργία των μη-ενεργητικών ρημάτων και ιδιαίτερα των αμιγώς παθητικών ρημάτων της Ελληνικής.

ABSTRACT

The present study refers to the acquisition of two morpho-syntactic phenomena of Greek, namely, when children learn how to choose the noun phrases that refer to the pronouns of the sentences they hear (Binding Principles), and when they understand two of the meanings associated with the non-active morphology (the reflexive and the passive). More precisely, it is concerned with how children at 1st grade and 2nd grade of elementary school comprehend and interpret reflexive pronouns, strong personal pronouns, weak personal pronouns (clitics), reflexive verbs, passive verbs, and verbs that are prototypically reflexive but have a passive interpretation.

The individuals that participated in the study were Greek-speaking children and were separated into two groups of twenty children each. The first group had a mean age of 6;07, and the second had a mean age of 7;08. Both groups were living in the same area and they were tested by via a picture matching protocol, which consisted of 18 sentences for pronouns, and 18 sentences for non-active verbs. The protocol was the same as in Terzi et al. (2012), and as the current study aimed at verifying the results of their study with respect to their typical population, as well as to see at what age passive sentences are eventually mastered.

The results of the present study showed that 1st class students can understand reflexive pronouns, 2nd class students appear to fully understand reflexive pronouns, and very much so weak personal pronouns. On the other hand, understanding of strong pronouns is somehow lower, even with 2nd grade students. These results are in agreement with the study of McKee (1992), according to which in languages that have two types of personal pronouns, strong pronouns are acquired later than weak ones.

As far as non-active verbs are concerned, students at 1st grade appear to have large difficulties in understanding passive verbs with passive interpretation, and fewer difficulties with both, reflexive verbs with reflexive interpretation and reflexive verbs with passive interpretation. On the other hand, 2nd grade students fully understand reflexive verbs with reflexive interpretation and almost so reflexive verbs with passive interpretation. Understanding passive verbs with passive interpretation is still difficult even for some 2nd grade students however.

Our findings confirm the findings of Terzi et. al. (2012) as far as our 1st graders are concerned, which matched the age of the children they studied. Moreover, they show that problems with passive verbs continue even up to 2nd grade.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε αυτήν την έρευνα θα μελετηθεί η κατάκτηση μιας σειράς φαινομένων της μορφολογίας και σύνταξης της Ελληνικής και συγκεκριμένα πώς, στη γλώσσα των παιδιών, οι αντωνυμίες «επιλέγουν» τις ονοματικές φράσεις (ουσιαστικά) στις οποίες αναφέρονται και πώς τα παιδιά ερμηνεύουν την μη ενεργητική μορφολογία, η οποία στην Ελληνική είναι πολύσημη.

Αφορμή για αυτή την έρευνα έδωσαν πρόσφατα ευρήματα των Terzi et al. (2012), οι οποίοι μελέτησαν τα παραπάνω χαρακτηριστικά στη γλώσσα ατόμων με αυτισμό υψηλής λειτουργικότητας. Στην έρευνά τους μελέτησαν ακόμη και παιδιά τυπικής γλωσσικής ανάπτυξης ως δείγμα ελέγχου. Στόχος μας είναι να επιβεβαιώσουμε τα ευρήματά τους όσον αφορά την τυπική ανάπτυξη, και επιπλέον, μελετώντας παιδιά μεγαλύτερα σε ηλικία, να δούμε σε ποια ηλικία κατακτάται τελικά η αμιγώς παθητική ερμηνεία στην Ελληνική η οποία βρέθηκε να υστερεί σημαντικά στη μελέτη των Terzi et al.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί παραθέτουμε τις ιδιότητες των δύο γραμματικών τομέων των οποίων την κατάκτηση μελετάμε, παρουσιάζοντας ταυτοχρόνως ευρήματα σχετικά με άλλες μελέτες που αφορούν τη δομή τους, τόσο στην Ελληνική όσο και διαγλωσσικά.

1.2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ: ΤΟ ΑΝΤΩΝΥΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Το σύστημα των αντωνυμιών σε κάθε γλώσσα είναι ιδιαίτερα σημαντικό γιατί τόσο στη σύνταξη όσο και στη σημασιολογία, λειτουργεί με έναν ξεχωριστό τρόπο στη διαδικασία επιλογής των ονοματικών φράσεων στις οποίες αναφέρονται οι αντωνυμίες. Αν και ο αριθμός των αντωνυμιών είναι σχετικά περιορισμένος, η χρήση και η λειτουργία τους στο λόγο είναι ευρύτατη.

Στην Ελληνική, οι περισσότερες από τις αντωνυμίες κλίνονται και συμφωνούν ως προς το γένος, τον αριθμό και την πτώση με τα ουσιαστικά που αντικαθιστούν (ή αλλιώς, τα ουσιαστικά στα οποία αναφέρονται). Οι αντωνυμίες μπορούν να χωριστούν σε οχτώ τύπους. Στις *προσωπικές, κτητικές, αυτοπαθείς, οριστικές, δεικτικές, αναφορικές, ερωτηματικές και αόριστες*.

Οι *κτητικές* φανερώνουν σε ποιόν ανήκει κάτι (Το **δικό σου** σπίτι είναι μικρό).

Οι *οριστικές* ορίζουν και διαχωρίζουν κάτι από άλλα του ίδιου είδους. Προσδιορίζουν σύναρθρα ουσιαστικά ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί, (Ο Φίλιππος καλλιεργεί **ο ίδιος** τον κήπο του) καθώς και προσωπικές ή δεικτικές αντωνυμίες που άλλοτε υπάρχουν (Εγώ **ο ίδιος** θα φτιάξω το σπιτάκι) και άλλοτε εννοούνται (Αδελφή, να μας τα φέρεις **η ίδια** /=εσύ η ίδια/).

Δεικτικές λέγονται εκείνες οι αντωνυμίες που χρησιμοποιούνται όταν δείχνουμε. Χρησιμοποιούνται ως ουσιαστικά, δηλαδή μόνες τους (**Αυτός** είναι αδερφός μου) και ως επίθετα μπροστά από σύναρθρα ουσιαστικά (**Τούτο** το σκουφάκι σαν το βάλεις δεν θα φαίνεσαι καθόλου), ενώ υπάρχουν και οι εξής δύο τύποι δεικτικών αντωνυμιών: *τέτοιος* (Αυτό το εργοστάσιο πρόσφερε **τέτοια** και **τόση** δουλειά ώστε όλοι το αγάπησαν) και *τόσος* (Ο **τόσος** θόρυβος ενοχλεί).

Αναφορικές λέγονται οι αντωνυμίες στις οποίες αναφέρεται ολόκληρη πρόταση. Για παράδειγμα, στην πρόταση: Φαίνεται ότι το έγγραψαν στην Κούλα, **η οποία** στο μεταξύ είχε πάει στην Τρίπολη - το *η οποία* αναφέρεται όχι απλώς στην Κούλα, αλλά στην Κούλα που είχε πάει στην Τρίπολη.

Οι *ερωτηματικές* αντωνυμίες είναι εκείνες που τις μεταχειριζόμαστε όταν ρωτάμε. Είναι τρεις. Η αντωνυμία *ποιος* χρησιμοποιείται και ως ουσιαστικό (**Ποιος** είναι ο θεός σου;), και ως επίθετο (**Ποιος** πατέρας δεν αγαπά τα παιδιά του;), η *πόσος* μόνο ως επίθετο (**Πόσα** χρήματα θέλεις;), και η *τί* ως επίθετο (**Τι** αμαρτίες έκανες;) και ως επίρρημα (**Τι** θαυμάσιος περίπατος! /τι =πόσο/).

Οι *αόριστες* είναι εκείνες που τις μεταχειριζόμαστε για ένα πρόσωπο ή πράγμα που δεν το ονομάζουμε επειδή δεν το ξέρουμε ή γιατί δεν θέλουμε. Χρησιμοποιούνται άλλοτε μόνο ως ουσιαστικά (**Καθένας** έχει την δική του γνώμη) , (Η υγεία είναι ανώτερη από **καθετί** στον κόσμο αυτόν), άλλοτε μόνο ως επίθετα (Ο **κάθε** στρατιώτης έχει την κουβέρτα του) (Μακάρι να ζήσει και ο παππούς μου **κάμποσα** χρόνια) και τέλος, οι περισσότερες, και ως ουσιαστικά και ως επίθετα (**κανείς, κάποιος, μερικοί , τάδε, δείνα, τίποτε**). Αυτές οι αντωνυμίες είναι γνωστές και ως *ποσοδείκτες*.

Στην παρούσα έρευνα όμως, θα μας απασχολήσουν μόνο οι προσωπικές και οι αυτοπαθείς αντωνυμίες, γι' αυτό και τις παρουσιάζουμε πιο αναλυτικά αμέσως παρακάτω.

1.2.1. ΟΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΤΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ

Οι προσωπικές αντωνυμίες δηλώνουν τα τρία πρόσωπα του λόγου:

Το πρόσωπο που μιλάει ή τα πρόσωπα που μιλούν (πρώτο πρόσωπο, (1)), το πρόσωπο ή τα πρόσωπα στα οποία μιλούμε (δεύτερο πρόσωπο, (2)) και το πρόσωπο ή τα πρόσωπα για τα οποία μιλούμε (τρίτο πρόσωπο, (3)).

(1) **εγώ-εμείς**

(2) **εσύ-εσείς**

(3) **αυτός,-ή,-ό και αυτοί,-ές,-ά**

Στην Ελληνική, εμφανίζονται με τους **ισχυρούς** και τους **αδύνατους** τύπους.

Ιστορικά, οι κλιτικές αντωνυμίες εμφανίστηκαν ως οριστικά άρθρα στις ονοματικές φράσεις και εξελίχτηκαν σε λέξεις αναφοράς ως προς έναν ονοματικό τύπο, ως προς ολόκληρη πρόταση, ή και ως προς ένα σύνολο προτάσεων (E. Benveniste, 1957).

Οι ισχυροί τύποι των προσωπικών αντωνυμιών της Ελληνικής φαίνονται παρακάτω:

	Ενικός					Πληθυντικός				
	Α' προς.	Β' προς.	Γ' προς. αρσενικό	Γ' προς. θηλυκό	Γ' προς. ουδέτερο	Α' προς.	Β' προς.	Γ' προς. αρσενικό	Γ' προς. θηλυκό	Γ' προς. ουδέτερο
Ονομ.	Εγώ	εσύ	αυτός	αυτή	αυτό	εμείς	εσείς	Αυτοί	αυτές	αυτά
Γεν.	εμένα	εσένα	αυτού	αυτή	αυτού	εμάς	εσάς	Αυτών	αυτών	αυτών
Αιτ.	εμένα	εσένα	αυτόν	αυτήν	αυτό	εμάς	εσάς	Αυτούς	αυτές	αυτά
Κλιτ.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Οι αδύνατοι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών φαίνονται παρακάτω:

	Ενικός					Πληθυντικός				
	Α' προσ.	Β' προσ.	Γ' προσ. αρσενικό	Γ' προσ. θηλυκό	Γ' προσ. ουδέτερο	Α' προσ.	Β' προσ.	Γ' προσ. αρσενικό	Γ' προσ. θηλυκό	Γ' προσ. ουδέτερο
Όνομ.	-	-	τος	τη	Το	-	-	Τοι	τες	τα
Γεν.	μου	σου	του	της	του	μας	σας	Τους	τους	τους
Αιτ.	Με	σε	τον	την	Το	μας	σας	Τους	τοις	τα
Κλιτ.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Στους παραπάνω δύο πίνακες οι αντωνυμίες με έντονη γραμματοσειρά είναι αυτές που θα μας απασχολήσουν στην παρούσα μελέτη.

1.2.1.1. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΤΩΝ ΙΣΧΥΡΩΝ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ.

Ο Kayne (1975) ισχυρίστηκε ότι οι ισχυρές προσωπικές αντωνυμίες συμπεριφέρονται ως πλήρεις ονοματικές φράσεις στην σύνταξη και στην μορφο-φωνολογία ενώ οι κλιτικές εμφανίζονται να έχουν μια πιο ειδική συμπεριφορά¹.

Έχει διαπιστωθεί ότι οι ισχυροί τύποι λειτουργούν ως ονοματικές φράσεις στη θέση του υποκειμένου ή του αντικειμένου και έχουν μεγαλύτερο βαθμό συντακτικής ελευθερίας, π.χ.: *Αυτοί διέπραξαν τα εγκλήματα, Τα εγκλήματα διέπραξαν αυτοί, Τα εγκλήματα αυτοί διέπραξαν*. Χρησιμοποιούνται όταν θέλουμε να τονίσουμε κάτι ή να το ξεχωρίσουμε από άλλα π.χ.: *Να φύγουν αυτοί, όχι εσείς*.

Οι αδύνατοι τύποι στην Ελληνική επέχουν θέση αντικειμένου, δεν μπορούν όμως να λειτουργήσουν σαν ονοματικές φράσεις, ενώ έχουν περιορισμούς στη συντακτική ελευθερία καθώς κατέχουν ορισμένη θέση στη σειρά παράθεσης των προτασιακών όρων.

¹ Ο όρος κλιτικές αντωνυμίες αναφέρεται σε διάφορα είδη αντωνυμιών διαγλωσσικά. Όμως στην παρούσα μελέτη ο όρος κλιτικές αντωνυμίες θα θεωρηθεί ισοδύναμος με τον όρο αδύνατες προσωπικές αντωνυμίες.

Πιο συγκεκριμένα: οι αδύνατες προσωπικές αντωνυμίες δεν μπορούν να συναντηθούν στην αριστερή περιφέρεια της πρότασης σε αντίθεση με τις ισχυρές όπως φαίνεται παρακάτω:

(1) α. Αυτήν πάρε.

β. *Την πάρε.

Οι ισχυρές προσωπικές αντωνυμίες μπορούν να μετακινούνται σε διάφορες θέσεις, χωρίς να δεσμεύονται από το ρήμα τους, ενώ οι αδύνατες δεν μπορούν να μετακινηθούν πάνω από μία άλλη ισχυρότερη δομική μορφή της πρότασης.

(2) α. Αυτόν είδα χθες.

Χθες είδα αυτόν.

β. Την επιχείρησή του την τριπλασίασε σχεδόν.

*Την επιχείρησή του τριπλασίασε σχεδόν την.

Μία άλλη διαφορά είναι ότι οι ισχυρές μπορούν να σταθούν μόνες τους ενώ οι αδύνατες όχι.

(3) α. Ποιούς κοιτάζει η Μαρία; Εμάς.

β. *Ποιούς κοιτάζει ο Πέτρος; Μάς.

Τέλος οι αδύνατες αντωνυμίες μπορούν να παραλείπονται (4α), ή να υποκαθίστανται μέσα σε μια καινούρια συναναφορική πρόταση (5β).

(4) α. Τον έχω δει και (τον έχω) αγαπήσει. → Τον έχω δει και αγαπήσει.

β. Τον είδα και την είδα. → Τους είδα.

1.2.1.2. ΜΟΡΦΟ-ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ.

Οι αδύνατες προσωπικές αντωνυμίες αναδομούνται προσωδιακά στη λέξη που τις φιλοξενεί και προσαρμόζουν την εκφορά τους σύμφωνα με τα προσωδιακά χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες της (Ρεβυθιάδου & Σπυρόπουλος 2007, Manrogiorgos 2004).

Σύμφωνα με την Προσωδιακή Ιεραρχία (Selkirk 1995), η προσωδιακή λέξη είναι το μικρότερο προσωδιακό συστατικό στο οποίο ένα μορφο-συντακτικό στοιχείο (π.χ. μία αντωνυμία) μπορεί να ενσωματωθεί. Επειδή οι δυνατοί τύποι των προσωπικών αντωνυμιών φέρουν λεξική ισχύ, αφού τονίζονται, μπορούν να ενσωματωθούν σε μία προσωδιακή λέξη, σε αντίθεση με τους αδύνατους τύπους οι οποίοι χαρακτηρίζονται από έλλειψη λεξικής ισχύος και συνεπώς προσκολλώνται σε μία προσωδιακή λέξη (είτε στα δεξιά είτε στα αριστερά της) σύμφωνα με βασικές αρχές αλγόριθμου που αφορούν την κατάληξη των λέξεων (see Hale & Selkirk 1987).

Οι κανόνες που ορίζουν τις αλλαγές στη δομή και στη μορφολογία μιας αντωνυμίας εμπεριέχουν την *προσαρμογή* (τροποποίηση ενός ρινικού συμφώνου σε γλωσσικό μπροστά από γλωσσικό ή σε γλωσσοδοντικό μπροστά από γλωσσοδοντικό κ.ο.κ.) και την *μη-προσαρμογή* ή *φωνηεντική απαλοιφή*.

Στα Ελληνικά το τελικό φώνημα των αντωνυμιών εναρμονίζεται ηχητικά με την προσωδιακή λέξη:

i) Μας μυρίστηκε. /maz miristike/, το /s/ γίνεται /z/ μπροστά από το /m/

ii) Τον κατάλαβα. /ton gatalave/, το /k/ γίνεται /g/ μετά από το /n/

iii) Τον φώναξε. /tom fonakse/, το /n/ γίνεται /m/ μπροστά από το /f/

Σε άλλες περιπτώσεις η απαλοιφή του αρχικού φωνήεντος δεν αφορά τις αντωνυμίες αλλά το ρήμα που τις συνοδεύει. Έτσι λοιπόν διεργασίες τελούνται υπό συγκεκριμένες συνθήκες σύμφωνα με την Ακουστική Ιεραρχία στα Ελληνικά (Mavrogiorgos 2004). Η αντωνυμία φέρει την λεξική ισχύ (δανείζεται τον τονισμό από το ρήμα που ακολουθεί), όπως φαίνεται παρακάτω:

(5) Μου το έδωσε. → Μου τό 'δωσε.

Μία άλλη περίπτωση είναι όταν το φωνήεν –ε (το οποίο είναι το λιγότερο εύηχο-αρμονικό φωνήεν στα Ελληνικά) ενός ρήματος απαλείφεται μπροστά από μία αντωνυμία σχηματίζοντας μία νέα προσωδιακή λέξη:

(6) Δώσε μου.

Δώσ' μου. /Dozmu/, το /s/ γίνεται /z/ μπροστά από το /m/

Τέλος, αναφορικά με τις ισχυρές προσωπικές αντωνυμίες η απαλοιφή φωνήεντος (συνήθως του /-e-/) μπορεί να υπάρξει μεταξύ ρηματικών μορφών

και συλλαβών προσωδιακής λέξης όπως η πρώτου προσώπου και δεύτερου προσώπου αντωνυμία «εγώ», «εσύ».

(7) α. Ξέρω εγώ → Ξέρω 'γώ.

β. Κάτσε εσύ → Κάτσε 'σύ.

1.2.2. ΑΥΤΟΠΑΘΕΙΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

Οι αυτοπαθείς αντωνυμίες στα Ελληνικά είναι σύνθετα λεκτικά σχήματα όπως στο παρακάτω παράδειγμα και κλίνονται σε πτώση και αριθμό.

(8) α. Ο Πέτρος αγαπάει *τον εαυτό του*.

β. Ο Πέτρος αγαπά τον αδελφό του.

Οι μορφο-συντακτικές τους ιδιότητες διαφέρουν από αυτές άλλων γλωσσών όπως παρατηρήθηκε από την Ιατρίδου (1998). Έτσι οι αυτοπαθείς αντωνυμίες στα ελληνικά είναι κάπως όπως τα ουσιαστικά, τα οποία περιλαμβάνουν στο τέλος τους μία κλιτική αντωνυμία (8β).

Οι Anagnostopoulou & Everaert (1999), οι οποίοι θέλησαν να συσχετίσουν τις ελληνικές αυτοπαθείς αντωνυμίες με το σύστημα ταξινόμησης που προτάθηκε από τους Reinhart & Reuland (1993), κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι αυτοπαθείς αντωνυμίες της Ελληνικής αποτελούν μια καινούρια κατηγορία αυτοπαθών αντωνυμιών αφού είναι πλήρως διευκρινισμένες ως προς τα τυπικά τους χαρακτηριστικά (phi-features), συγκεκριμένα, τον *αριθμό* και την *πτώση*. Παρόλα αυτά, υπόκεινται και αυτές στην Αρχή A της Αναφορικής Δέσμευσης την οποία θα παρουσιάσουμε αμέσως παρακάτω.

1.3. ΑΡΧΕΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΗΣ ΔΕΣΜΕΥΣΗΣ

Η θεωρία της Αναφορικής Δέσμευσης προσδιορίζει τις σχέσεις δέσμευσης μεταξύ των διαφόρων τύπων αντωνυμιών και των ονοματικών φράσεων στις οποίες αναφέρονται. Καθορίζει δηλαδή, σε ποιες ονοματικές φράσεις μέσα ή έξω από την πρόταση μπορεί να αναφερθεί μία αντωνυμία. Οι περιορισμοί αυτοί ισχύουν σε όλες τις γλώσσες, αποτελούν δηλαδή Καθολικές Αρχές. Σύμφωνα με τον Chomsky (1981). Οι Αρχές αυτές είναι τρεις.

Αρχή Α: Ένα αναφορικό στοιχείο πρέπει να δεσμεύεται αναφορικά στην πρόταση στην οποία ανήκει.

Αρχή Β: Ένας αντωνυμικός τύπος πρέπει να είναι ελεύθερος μέσα στην πρόταση στην οποία ανήκει.

Αρχή Γ: Μία λεξική ονοματική φράση πρέπει να είναι ελεύθερη παντού.

Ας δούμε λοιπόν, πώς λειτουργούν οι παραπάνω Αρχές, με συγκεκριμένα παραδείγματα.

Σύμφωνα με την *Αρχή Α*, η οποία αφορά τις αυτοπαθείς αντωνυμίες μόνο, η πρόταση (9α) είναι γραμματική επειδή η αυτοπαθής αντωνυμία «τον εαυτό του» μπορεί να αναφερθεί στην ΟΦ, αφού τα δύο στοιχεία είναι σε συμφωνία πτώσης, γένους και αριθμού και επιπλέον, βρίσκονται στην ίδια πρόταση. Από την άλλη πλευρά, η πρόταση (9β) είναι αντιγραμματική λόγω της αναντιστοιχίας της αυτοπαθούς αντωνυμίας και της ΟΦ ως προς το γένος. Τέλος, η πρόταση (9γ) είναι αντιγραμματική επειδή η αυτοπαθής αντωνυμία και η ΟΦ «Ο Γιάννης» με την οποία συμφωνεί ως προς το γένος (και τον αριθμό) βρίσκονται σε διαφορετική πρόταση, γεγονός που δεν επιτρέπεται από την Αρχή Α.

(9) α. Ο Γιάννης αγαπά τον εαυτό του.

β. *Η Μαίρη αγαπά τον εαυτό του.

γ. *Ο Γιάννης νομίζει ότι η Μαίρη αγαπά τον εαυτό του.

Σύμφωνα με την *Αρχή Β*, η οποία αφορά τόσο τις ισχυρές όσο και τις αδύνατες προσωπικές αντωνυμίες, η πρόταση (10α) είναι γραμματική επειδή η αντωνυμία «αυτόν» αναφέρεται σε άλλο πρόσωπο εκτός του «Γιάννη», ενώ η (10β) είναι αντιγραμματική επειδή το «ο Γιάννης» αναφέρεται στο «αυτόν» και παραβιάζεται η *Αρχή Β*, αφού, ΟΦ και αντωνυμία, βρίσκονται μέσα στην ίδια πρόταση. Η πρόταση (10γ) είναι γραμματική επειδή η αντωνυμία «αυτόν» αναφέρεται σε μία ΟΦ έξω από την πρόταση στην οποία βρίσκεται η αντωνυμία, σε συμφωνία με την Αρχή Β.

(10) α. Ο Γιάννης₁ αγαπά αυτόν₂./Ο Γιάννης₁ τον₂ αγαπά.

β. *Ο Γιάννης₁ αγαπά αυτόν₁./Ο Γιάννης₁ τον₁ αγαπά.

γ. Ο Γιάννης₁ νομίζει ότι η Μαίρη αγαπά αυτόν₁/τον₁ αγαπά.

Τέλος, σύμφωνα με την *Αρχή Γ* η πρόταση (11α) είναι γραμματική επειδή η λεξική ΟΦ «τον Γιάννη» αναφέρεται σε άλλο πρόσωπο από την αντωνυμία «αυτός», ενώ η (11β) είναι αντιγραμματική επειδή η λεξική ΟΦ «τον Γιάννη» δεσμεύεται αναφορικά στην πρόταση στην οποία ανήκει, κάτι που αντιβαίνει στην *Αρχή Γ* η οποία ορίζει ότι μια ΟΦ πρέπει να είναι ελεύθερη παντού.

(11) α. Αυτός₁ αγαπά τον Γιάννη₂ .

β. * Αυτός₁ νομίζει ότι η Μαίρη αγαπά τον Γιάννη₁ .

Επειδή εμείς μελετάμε μόνο αντωνυμίες, η *Αρχή Γ* δεν θα μας απασχολήσει.

1.4. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ: Η ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΦΩΝΗΣ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στα μη-ενεργητικά ρήματα, στον ορισμό της παθητικής φωνής, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της και τις διάφορες ερμηνείες της στην Ελληνική.

Είναι γενικά αποδεκτό ότι η μεταβατικότητα των ελληνικών ρημάτων αφορά διαφοροποιήσεις των παθητικών, αυτοπαθών/αλληλοπαθών και αντιμεταβιβαστικών δομών που διακρίνονται μορφολογικά ως προς την ενεργητική και μη-ενεργητική μορφολογία. Είναι λοιπόν αναγκαίο να γίνει μία ανάλυση της μορφολογικής κατηγορίας της φωνής, αλλά και των συσχετισμών που έχει με τη σύνταξη και την σημασιολογία.

1.4.1. ΦΩΝΗ

Ο όρος «παθητική φωνή» έρχεται σχεδόν πάντα σε συνάρτηση με τον όρο «ενεργητική φωνή» και αποτελεί γλωσσική-συντακτική κατηγορία που συναντάται σε όλες σχεδόν τις γλώσσες. Μιλώντας λοιπόν για ενεργητική και παθητική φωνή αναφερόμαστε στην ρηματική μορφολογία που διακρίνει ενεργητικά από παθητικά και μεσοπαθητικά ρήματα. Η διάκριση αυτή έχει επιπτώσεις στην ερμηνεία της ρηματικής φράσης, δηλαδή του ίδιου του ρήματος αλλά και των ορισμάτων του (υποκείμενο, αντικείμενο).

Η φωνή είναι λοιπόν χαρακτηριστικό της μορφολογίας του ρήματος, επιπλέον όμως έχει ιδιότητες που επηρεάζουν την συντακτική εμφάνιση του υποκειμένου ή του αντικειμένου και την ερμηνεία τους.

Επομένως για να περιγράψουμε την κατηγορία της φωνής αρκεί να ορίσουμε την μορφολογία και την ερμηνεία της όπως αυτή καθορίζεται από το ρήμα και από τα ορίσματά του.

1.4.2. ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΡΗΜΑΤΩΝ

Ανάλογα με τη μορφολογία με την οποία απαντώνται, τα ρήματα χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: Στην κατηγορία των ενεργητικών ρημάτων και στην κατηγορία μη-ενεργητικών ρημάτων. Η κάθε μία από τις δύο μορφολογίες έχει μία σειρά από ερμηνείες.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ: ενεργητική, αντιμεταβιβαστική ερμηνεία.

ΜΗ-ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ: παθητική, αυτοπαθής, αλληλοπαθής, αντιμεταβιβαστική ερμηνεία.

1.4.2.1. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ – ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ.

A) ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται ρήματα μεταβατικά με ένα(12α), ή δύο αντικείμενα (12β) και ρήματα αμετάβατα (12γ). Το κοινό τους χαρακτηριστικό είναι ότι δηλώνουν ενέργεια που ξεκινά από το υποκείμενο.

- (12) α. Ο Γιάννης τρώει το μήλο.
- β. Ο Γιάννης έδωσε της Μαρίας ένα βιβλίο.
- γ. Ο Γιάννης τραγουδάει.

B) ΑΝΤΙΜΕΤΑΒΙΒΑΣΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Μία άλλη κατηγορία ρημάτων στην ενεργητική φωνή είναι τα αντιμεταβιβαστικά ρήματα τα οποία είναι στατικά και δηλώνουν ιδιότητα στον ενεστώτα, (13), ή αλλαγή κατάστασης στον αόριστο, (14).

- (13) α. Αυτά τα ποδήλατα διπλώνουν.
- β. Τα στόρια κλείνουν.
- (14) α. Το κουδούνι χτύπησε/χάλασε.
- β. Το βάζο έσπασε.

Η εμφάνιση του θέματος, δηλαδή του αντικειμένου που βρίσκεται σε θέση υποκειμένου είναι χαρακτηριστικό που απαντάται και στην παθητική δομή. Σε αντίθεση όμως με την παθητική δομή, τα αντιμεταβιβαστικά ρήματα δεν επιτρέπουν την παρουσία ποιητικού αιτίου, δηλαδή της προθετικής φράσης που εισάγεται με την πρόθεση *από*. Έτσι λοιπόν προτάσεις όπως οι παρακάτω δεν είναι αποδεκτές:

- (15) α. *Το παράθυρο έκλεισε από τον Πέτρο.
β. *Το μπαλόνι έσκασε από την Μαρία.

Τα αντιμεταβιβαστικά ρήματα επιτρέπουν την εμφάνιση εμπρόθετου προσδιορισμού, ο οποίος πάλι εμφανίζεται με την πρόθεση *από* αλλά είναι *προσδιορισμός της αιτίας* και εμφανίζεται μόνο με άψυχο αίτιο:

- (16) α. Το παράθυρο έκλεισε από τον αέρα.
β. Το ταβάνι μούλιασε από την υγρασία.

Αναφορικά με τη δυνατότητα εμφάνισης παθητικής μορφολογίας, τα αντιμεταβιβαστικά ρήματα τα οποία δηλώνουν άλλη κατάσταση λόγω εσωτερικού αιτίου κατά κανόνα δεν επιτρέπουν εμφάνιση παθητικής μορφολογίας.

- (17) α. Το νύχι έπεσε./* Το νύχι πέστηκε.
β. Το κρέας σάπισε./* Το κρέας σαπίστηκε.

Αντιθέτως όσα αντιμεταβιβαστικά ρήματα δηλώνουν αλλαγή κατάστασης λόγω *εξωτερικού αιτίου* συναντούνται και με παθητική μορφολογία.

- (18) α. Το βιβλίο άνοιξε/ανοίχτηκε.
β. Το παράθυρο έκλεισε/ κλείστηκε.

1.4.2.2. ΜΗ-ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ Ή ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ – ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ.

Τα ρήματα με μη ενεργητική μορφολογία χωρίζονται σε κατηγορίες ανάλογα με την ερμηνεία τους και σε σχέση πάντα με τα ορίσματά τους.

A) ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Η ερμηνεία αυτή συναντάται ως επί το πλείστον με μεταβατικά ρήματα τα οποία παρουσιάζονται είτε σε ενεργητική είτε σε παθητική μορφολογία.

(19) α. Η Μαρία έσπρωξε τον Γιάννη.

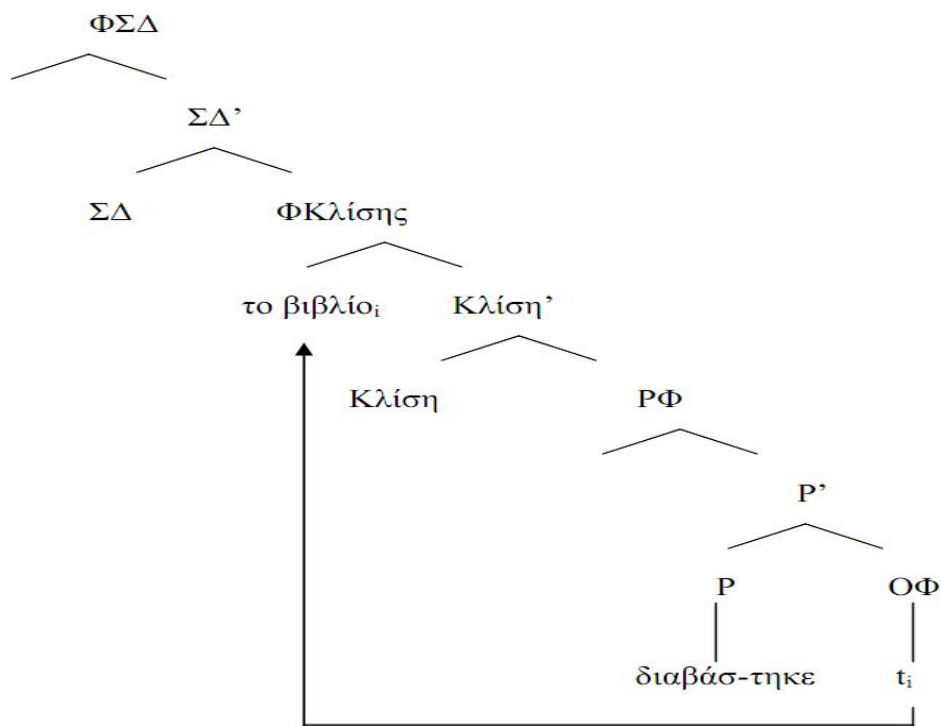
β. Ο Γιάννης σπρώχτηκε από την Μαρία.

Στην ενεργητική μορφολογία (19α) το υποκείμενο βρίσκεται σε ονομαστική πτώση και σε συμφωνία με το ρήμα ενώ το αντικείμενο σε πτώση αιτιατική.

Η παραπάνω πρόταση μετατρέπεται σε πρόταση παθητικής φωνής, (19β), με τον εξής τρόπο: Το υποκείμενο της πρότασης (19α) μετατρέπεται σε *ποιητικό αίτιο* το οποίο εισάγεται με την πρόθεση *από* (*by phrase*, στην Αγγλική). Το αντικείμενο της πρότασης (19α) βρισκόταν σε αιτιατική πτώση και μετατρέπεται σε υποκείμενο της (19β), το οποίο βρίσκεται πλέον σε ονομαστική πτώση. Το ρήμα μετατρέπεται από ενεργητικό σε μη-ενεργητικό (παθητική μορφολογία).

Η μετακίνηση του αντικειμένου στη θέση υποκειμένου έχει ως αποτέλεσμα αυτό που είναι γνωστό ως αλυσίδα-A (Chomsky 1981).

Στο παρακάτω παράδειγμα (δέντρο 1) φαίνεται η μετακίνηση του αντικειμένου καθώς και αλυσίδα-A.

(δέντρο 1)

i) Όταν το ρήμα μετατρέπεται από ενεργητικό σε παθητικό τότε χάνει την ικανότητα να αποδίδει (αιτιατική) πτώση στο αντικείμενό του.

ii) Για τον παραπάνω λόγο η ΟΦ-αντικείμενο μετακινείται από την αρχική της θέση στη θέση του υποκειμένου. Σε εκείνη την θέση παίρνει πτώση ονομαστική.

iii) Απαραίτητη προϋπόθεση για να μετακινηθεί η ΟΦ-αντικείμενο στην θέση του υποκειμένου, είναι το υποκείμενο να έχει εκκενώσει την θέση αυτή. Αυτό γίνεται με την μετατροπή της ΟΦ-υποκείμενο σε ΠροθΦ, δηλαδή σε *ποιητικό αίτιο* (το οποίο στην Ελληνική εισάγεται από την πρόθεση *από*).

iv) Η θέση του υποκειμένου στην οποία καταλήγει η ΟΦ-αντικείμενο στις παθητικές προτάσεις είναι θέση στην οποία προσδίδεται θεματικός ρόλος. Είναι λοιπόν θέση A (A=argument, argument=όρισμα). Για αυτό η μετακίνηση την οποία εμπλέκουν οι παθητικές προτάσεις λέγεται A-αλυσίδα.

Το έμμεσο αντικείμενο μεταβατικών ρημάτων δεν μπορεί να εμφανιστεί ως υποκείμενο σε παθητική δομή:

- (20) α. Η Μαρία έδωσε ένα βιβλίο του Γιάννη.
β. *Ο Γιάννης δόθηκε ένα βιβλίο από τη Μαρία.

Η δυσκολία στην χρήση της παθητικής δομής φαίνεται και σε περιπτώσεις με μεταβατικά ρήματα όπως, *προσέχω, καπνίζω, φτάνω, συναντώ, καταλαβαίνω*, τα οποία είναι γνωστά και ως *αναιτιατικά*. Αυτά δεν μπορούν να λάβουν παθητική μορφολογία:

- (21) α. *Τα παιδιά προσέχτηκαν από το δάσκαλο.
β. *Το βιβλίο φτάστηκε από εμένα.

Υπάρχουν όμως κάποια ρήματα είτε αμετάβαρα είτε με ομόριζο αντικείμενο που παθητικοποιούνται, π.χ. *Αυτό το φαγητό φαγώθηκε από όλους, Αυτός ο χορός χορεύτηκε από όλους*.

Επομένως η παθητική δομή έχει κάποιους περιορισμούς στο συντακτικό επίπεδο αλλά περισσότερους στο πραγματολογικό. Η περιορισμένη χρήση της σε καθημερινό επίπεδο οφείλεται:

α) στο ότι η παθητική φωνή συνδέεται με προσεγμένο ύφος, και
β) στους ποικίλους τρόπους εναλλακτικής παρουσίασης και γνωστοποίησης των επιθυμητών κάθε φορά πληροφοριών μέσω μιας πρότασης.
Έτσι λοιπόν η πρόταση:

(22) α. «Ο αρμόδιος για τα θέματα παιδείας εκλέχτηκε από την κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος».

Θα μπορούσε να ειπωθεί με τρεις τρόπους ως εξής:

β. i) «Οι βουλευτές όρισαν τον επικεφαλής για θέματα παιδείας».

ii) «Οι βουλευτές επέλεξαν τον υπεύθυνο για θέματα παιδείας».

iii) «Οι βουλευτές αποφάσισαν ποιος θα ηγηθεί σε θέματα παιδείας».

B) ΑΥΤΟΠΑΘΗΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Τα μεταβατικά ρήματα που διαθέτουν παθητική μορφολογία περιλαμβάνουν και τα αυτοπαθή ρήματα. Τα ρήματα αυτά δηλώνουν ενέργεια που ξεκινά από το υποκείμενο και καταλήγει στο ίδιο. Ορισμένα από αυτά, θεωρούνται εγγενώς αυτοπαθή και είναι αυτά που φανερώνουν σωματική φροντίδα, π.χ. :

(23) α. πλένομαι

β. λούζομαι

γ. χτενίζομαι

δ. ντύνομαι

Τα ρήματα αυτά ταξινομούνται σε ιδιαίτερη κατηγορία επειδή σε αρκετές γλώσσες εκφράζουν μόνο αυτοπάθεια σε μορφολογικό συνήθως επίπεδο. Αυτά λοιπόν τα ρήματα μπορεί να συμμετέχουν και σε προτάσεις χωρίς την απαραίτητη παρουσία αντικειμένων και η ερμηνεία τους είναι καθαρά αυτοπαθής, όπως συμβαίνει και στην Αγγλική, π.χ., *John dressed.* → *Ο Γιάννης ντύθηκε.*

Σημαντικό στοιχείο επισήμανσης, το οποίο αφορά και την παρούσα μελέτη, αποτελεί το γεγονός ότι στην ελληνική γλώσσα τα αυτοπαθή ρήματα ερμηνεύονται και ως παθητικά εφόσον τα πραγματολογικά στοιχεία το επιτρέπουν. Παρουσιάζουν δηλαδή και παθητική ερμηνεία όπως φαίνεται από το παράδειγμα (24) στο οποίο τα συγκεκριμένα ρήματα υπονοούν (24α),(24β) ή όχι (24γ) ότι η ενέργεια που μεταφέρουν προέρχεται από ένα δεύτερο πρόσωπο ξεχωριστό από το υποκείμενο της πρότασης.

(24) α. Ο Πέτρος ντύθηκε (από την νονά του).

β. Το μωρό πρέπει να λουστεί και να αλλαχτεί (από την μαμά του).

γ. Χτενίζομαι (από την αγαπημένη μου κομμώτρια).

Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι ακόμη και τα εγγενώς αυτοπαθή ρήματα είναι δυνατόν να έχουν και παθητική ερμηνεία αν και συνήθως χαρακτηρίζονται από αυτοπαθή ερμηνεία. Αυτή η διπλή ερμηνεία των αυτοπαθών ρημάτων είναι σημαντική και αποτελεί τομέα ο οποίος θα μελετηθεί στην παρούσα έρευνα.

Γ) ΑΛΛΗΛΟΠΑΘΗΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Τα αλληλοπαθή ρήματα, δηλαδή αυτά που δηλώνουν αλληλοπάθεια, χαρακτηρίζονται από υποκείμενα σε πληθυντικό αριθμό και δείχνουν ενέργεια η οποία ξεκινά από το υποκείμενο και καταλήγει στο ίδιο. Έχουν παθητική ερμηνεία και κάποια θεωρούνται εγγενώς αλληλοπαθή:

(25) α. αγκαλιάζονται

β. φιλιούνται

γ. χαιρετιούνται

Να σημειωθεί ότι και τα αυτοπαθή ρήματα με υποκείμενο σε πληθυντικό αριθμό παρουσιάζονται αμφίσημα ανάμεσα στην αυτοπαθή και αλληλοπαθή ερμηνεία:

(26) α. Οι κοπέλες χτενίζονται. (είτε μόνες τους, είτε η μία την άλλη)

β. Οι γαμπροί ξυρίζονται. (είτε μόνοι τους, είτε ο ένας τον άλλον)

Αυτή λοιπόν η δυνατότητα οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η αλληλοπάθεια είναι η συνηθέστερη και ποιά ισχυρή επιλογή των ομιλούντων της Ελληνικής αλλά όχι και η μοναδική. Με άλλα λόγια, τα ρήματα αυτά δίνουν την δυνατότητα τόσο της αυτοπαθούς όσο και της αλληλοπαθούς ερμηνείας, όταν τα πραγματολογικά στοιχεία το επιτρέπουν.

Δ) ΑΝΤΙΜΕΤΑΒΙΒΑΣΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Τα αντιμεταβιβαστικά ρήματα παρουσιάζονται με παθητική δομή όμως σε αυτές τις περιπτώσεις οι προθετικές φράσεις που εισάγονται με την πρόθεση από προσδιορίζουν την αιτία και όχι το ποιητικό αίτιο. Στα ρήματα αυτά

μπορούμε να εννοήσουμε κάποιο αίτια που βρίσκεται σε πλήρη συσχέτιση με το ρήμα (*αίτιο*). Τα ρήματα αυτά είναι:

(27) α. λερώνομαι

β. τσαλακώνομαι

γ. διπλώνομαι

δ. κρύβομαι

Στις περιπτώσεις αυτές η αυτοπάθεια παρουσιάζεται με ακόμη ποιό διαφορούμενο τρόπο μεταξύ αυτοπαθούς και αντιμεταβιβαστικής ερμηνείας:

(28) α. Λερώθηκε για να εκνευρίσει την μητέρα του.(αυτοπάθεια)

β. Κρύφτηκε από τον φόβο του.(αντιμεταβιβαστική ερμηνεία)

Η κατάσταση ή η αλλαγή κατάστασης αφορά το άτομο που βρίσκεται σε θέση υποκειμένου.

1.5. ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ

Στο υπόλοιπο μέρος αυτού του κεφαλαίου θα περιγράψουμε πώς οι δομές που παρουσιάσαμε προηγουμένως κατακτώνται από τα παιδιά.

1.5.1. Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΗΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΗΣ ΔΕΣΜΕΥΣΗΣ

Η κατάκτηση της *Αρχής Α* της Αρχής της Αναφορικής Δέσμευσης θεωρείται ότι λαμβάνει χώρα αρκετά νωρίς και συγκεκριμένα φαίνεται ότι έχει ολοκληρωθεί πριν την ηλικία των τεσσάρων ετών. Για να είμαστε ακριβείς, *κατάκτηση* μίας Αρχής ουσιαστικά σημαίνει *συμμόρφωση* με την συγκεκριμένη Αρχή. Έτσι, πρώτα το παιδί κατανοεί την σημασία κάθε αντωνυμίας, και έπειτα έρχεται η συμμόρφωση του παιδιού με την συγκεκριμένη Αρχή, στάδιο κατά το οποίο είναι πλέον ξεκάθαρο σε ποιές ΟΦ μπορούν τελικά να αναφέρονται οι αντωνυμίες αυτές.

Παρόλα αυτά σε μελέτη που έγινε στην αγγλική γλώσσα βρέθηκε ότι κάποιες φορές τα παιδιά επιτρέπουν στις αυτοπαθείς αντωνυμίες να αναφέρονται σε κάποια ΟΦ έξω από την πρόταση στην οποία βρίσκονται (McDaniel, Cairns & Hsu 1999). Το γεγονός αυτό αποδόθηκε στο ότι τα παιδιά παρήγαγαν

λανθασμένα εκφράσεις όπως “hisself” κάτι που δείχνει ότι τα παιδιά θεωρούν τους τύπους των αυτοπαθών αντωνυμιών «himself», «herself» κ.τ.λ. ως σύνθετα που αποτελούνται από μία κλιτική αντωνυμία και το δεύτερο μέρος-self δηλαδή, him+self, her+self, our+self, κ.τ.λ. Θεωρούν δηλαδή την αυτοπαθή αντωνυμία κάπως σαν προσωπική αντωνυμία.

Όσον αφορά την Αρχή Β' της Αναφορικής Δέσμευσης η γενική παραδοχή είναι ότι κατακτάται από το παιδί σε αρκετά μεγάλη ηλικία, πολύ αργότερα από την Αρχή Α, και αυτό επειδή πολλές μελέτες έχουν δείξει ότι τα παιδιά παραβιάζουν την Αρχή Β μέχρι αρκετά μεγάλη ηλικία, ακόμη και στα επτά με οχτώ έτη (Wexler & Chien 1985, Chien & Wexler 1990).

Η Αρχή αυτή παρουσιάζει μία ιδιομορφία. Στην ισπανική και την ιταλική γλώσσα τα παιδιά συμμορφώνονται με την Αρχή Β όταν χρησιμοποιούνται κλιτικές αντωνυμίες, αλλά καθυστερούν σημαντικά όταν επιλέγεται μια πλήρης αντωνυμία (Padilla 1990, McKee 1992). Μελέτες που έγιναν στην Αγγλική έδειξαν ακριβώς την ίδια ιδιομορφία (Wexler & Chien 1985; Chien & Wexler 1990), από την άποψη ότι οι προσωπικές αντωνυμίες της Αγγλικής καθυστερούν να κατακτηθούν αφού είναι ισχυρές (μόνο).

Σε αντίθεση με τις παραπάνω γλώσσες, στα Ελληνικά η συμμόρφωση με την Αρχή Β' ισχύει τόσο για τις κλιτικές αντωνυμίες (29α), όσο και για τις πλήρεις αντωνυμίες (29β) (Varlokosta 1999 και εφεξής), με αποτέλεσμα η αναφορά τους να κατακτάται σε αρκετά μικρή ηλικία, σύμφωνα με τα ευρήματα της Varlokosta (1999).

(29) α. Ο Γιάννης τον είδε.

β. Ο Γιάννης είδε αυτόν.

γ. Είδα αυτόν τον άνθρωπο.

Το γεγονός αυτό εξηγήθηκε από την Varlokosta (1999), η οποία ανέφερε ότι οι ισχυρές προσωπικές αντωνυμίες της Ελληνικής δεν είναι μόνο προσωπικές αλλά και δεικτικές (29γ), κάτι που δεν συμβαίνει με άλλες γλώσσες (Η Αγγλική για παράδειγμα έχει άλλους τύπους για δεικτικές (30α) και άλλους για προσωπικές αντωνυμίες (30β)).

(30) α. I saw *this* man.

β. I saw *him*.

Τέλος αναφορικά με την Αρχή Γ είχε βρεθεί αρχικά ότι τα παιδιά την κατακτούν μέχρι το έκτο έτος της ηλικίας τους (Carol Chomsky 1969) ενώ αργότερα εξηγήθηκε ότι η αρχή αυτή κατακτάται ένα χρόνο νωρίτερα (Ingram & Shaw 1981). Μεταγενέστερες μελέτες έδειξαν ότι η κατάκτηση ολοκληρώνεται και μέχρι την ηλικία των 4 ετών (Crain & McKee 1985). Πάντως είναι γενικά αποδεκτό ότι η Αρχή Γ κατακτάται πριν από την Αρχή Β (Conroy κ.α. 2009).

1.5.2. Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΘΗΤΙΚΗΣ ΦΩΝΗΣ/ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑΣ

Έρευνες γύρω από το θέμα του πώς κατανοούν και πότε ακριβώς κατακτούν τα παιδιά την έννοια της μη-ενεργητικής μορφολογίας των ρημάτων και ακολούθως την παθητική δομή, έχουν απασχολήσει πολύ τους επιστήμονες, από τα τέλη του περασμένου αιώνα μέχρι και σήμερα.

Οι Maratsos et al. (1985) έπειτα από σχετικές έρευνες βρήκαν ότι παιδιά ηλικίας τεσσάρων ετών με μητρική γλώσσα την Αγγλική, μπορούν να ερμηνεύσουν δραστικά παθητικά ρήματα (ρήματα που μεταφέρουν ενέργεια με υποκείμενο **δράστη**, όπως *push*, *find*) με ακρίβεια αλλά δυσκολεύονται με τα μη δραστικά παθητικά ρήματα (ρήματα αισθητηριακά που δεν μεταφέρουν ενέργεια και έχουν ως υποκείμενο **φορέα εμπειρίας**, όπως *see*, *remember*). Έτσι προτάσεις όπως, «*John was pushed by Mary*» κατανοούνται από τα παιδιά σε αντίθεση με προτάσεις όπως «*John was seen by Mary*».

Οι Borer & Wexler (1987) μέσα από την θεωρία των Αλυσίδων-A (βλέπε δέντρο 1) εξήγησαν ότι η καθυστέρηση της κατάκτησης των παθητικών προτάσεων προκύπτει από το γεγονός ότι τα παιδιά δεν είναι σε θέση να σχηματίσουν αλυσίδες A, ένα δημιουργήμα που δεν έχει ωριμάσει ακόμα στη γραμματική τους.

Ανέφεραν όμως ότι μία άλλη κατηγορία προτάσεων τις οποίες τα παιδιά κατανοούν αρκετά νωρίς είναι οι *επιθετικοποιημένες* παθητικές προτάσεις. Αυτές οι προτάσεις προκύπτουν όταν ένα επίθετο, που προέρχεται από μία μετοχή, χρησιμοποιείται ως επιθετικό κατηγορούμενο. Μια τέτοια περίπτωση είναι η πρόταση *John was combed by Mary*, επειδή το ρήμα *combed* στην Αγγλική μπορεί να χρησιμοποιήσει και ως επίθετο:

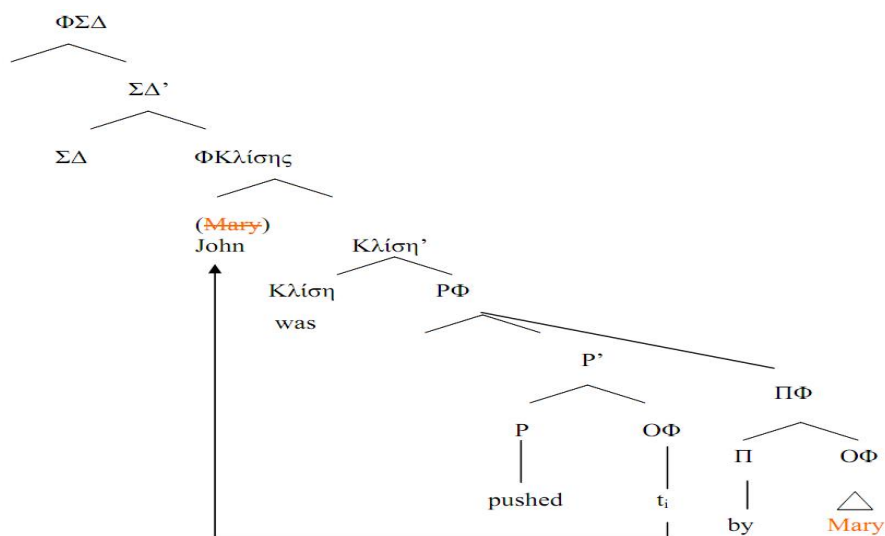
(31) The doll was combed.

Το παραπάνω συμπέρασμα φαίνεται να επαληθεύεται και στην Ελληνική, όπου οι Terzi & Wexler (2002) έδειξαν ότι οι επιθετικοποιημένοι τύποι

διέφεραν από τους ρηματικούς σημαντικά από την άποψη ότι φαίνεται να κατακτώνται πιο νωρίς. Γενικά παρατηρείται χαμηλή απόδοση στις παθητικές προτάσεις δραστικών ρημάτων (ρήματα που μεταφέρουν ενέργεια), λόγω εμπλοκής της Α-αλυσίδας, και ακόμη χαμηλότερη στις παθητικές προτάσεις μη δραστικών (ρήματα που δεν μεταφέρουν ενέργεια), οι οποίες όμως είναι σπάνιες στην Ελληνική γλώσσα (Driva & Terzi 2008).

Η εξήγηση της Α-αλυσίδας αν και έχει τροποποιηθεί (Wexler 2004), συναντά ωστόσο κάποια διαγλωσσικά εμπειρικά προβλήματα μόνο όμως στην περίπτωση των αναίτιατων ρημάτων (ρήματα όπως, *φτάνω*, *συναντώ*, *καταλαβαίνω*). Συγκεκριμένα στην Αγγλική γλώσσα θα περίμενε κανείς με βάση τους Borer & Wexler, μόνο για τα αναίτιατα ρήματα, τα παιδιά να μην μετακινούν το εσωτερικό όρισμα στη θέση υποκειμένου, λόγω του ότι η ωρίμανση των αλυσίδων-Α δεν έχει επιτευχθεί ακόμη, και επομένως να παράγουν προτάσεις όπως “Arrive John” ή “Come a boy”. Κάτι τέτοιο όμως δεν συμβαίνει τόσο στην Αγγλική όσο και στην Ιταλική γλώσσα (Guasti 2002).

Οι Fox & Grodzinsky (1998) έδωσαν μια άλλη εξήγηση στην καθυστέρηση των παθητικών προτάσεων, η οποία εμπλέκει ενεργά την παρουσία της προθετικής φράσης (ποιητικού αιτίου). Πρότειναν πως οι δυσκολίες των παιδιών στην κατάκτηση των παθητικών δομών οφείλονται στην μειωμένη ικανότητα των παιδιών να αφομοιώσουν την διαδικασία μεταβίβασης του *θεματικού-ρόλου* (το υποκείμενο της ενεργητικής πρότασης κατόπιν παθητικοποίησης, μετατίθεται στην θέση αντικειμένου με την προθετική φράση *από*, και παίρνει τον θεματικό ρόλο που είχε σε θέση υποκειμένου όπως φαίνεται στο δέντρο (2)).

(δέντρο 2)

Η διαδικασία αυτή είναι αρκετά πολύπλοκη για τα παιδιά, τα οποία παρουσιάζουν χειρότερες επιδόσεις στα μη-δραστικά ρήματα (ρήματα που δεν μεταφέρουν ενέργεια) παρά στα δραστικά (ρήματα που μεταφέρουν ενέργεια), στα οποία δεν είναι απαραίτητο να γίνει μεταβίβαση του θ-ρόλου. Αυτό συμβαίνει επειδή στην Αγγλική η ίδια η πρόθεση *by* μπορεί να δώσει θεματικό ρόλο δράστη, που είναι ο ίδιος με το θεματικό ρόλο του υποκειμένου στην περίπτωση των δραστικών ρημάτων.

Κατέληξαν επίσης στο συμπέρασμα ότι τα παιδιά έχουν καλύτερη κατανόηση της παθητικής δομής, ακόμη και σε μη δραστικές παθητικές προτάσεις, όταν απουσιάζει η προθετική φράση *από*.

Το παραπάνω συμπέρασμα διαφοροποιήθηκε ελαφρώς από τους Terzi & Wexler (2002) οι οποίοι έδειξαν ότι στην Ελληνική γλώσσα η παρουσία ή η απουσία της προθετικής φράσης *από* δεν αποτελεί παράγοντα δυσκολίας ή ευκολίας αντίστοιχα, στην προσπάθεια των παιδιών να κατανοήσουν τις παθητικές δομές.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα δούμε πώς κατακτώνται όλες αυτές οι δομές στην Ελληνική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνηθεί το επίπεδο κατανόησης των αντωνυμιών και των μη ενεργητικών ρημάτων παιδιών ηλικίας από 6;02 ως 8;08 ετών, και να προσδιοριστεί το πιθανότερο χρονικό στάδιο κατάκτησης των παραπάνω δομών κατά την ανάπτυξη του παιδιού. Επιπλέον, όπως αναφέραμε και στο πρώτο κεφάλαιο, θέλουμε να δούμε κατά πόσο τα ευρήματα από τα παιδιά της μικρότερης ηλικιακής ομάδας συμφωνούν με αυτά των Terzi et al. 2012, οι οποίοι μελέτησαν παιδιά παρόμοιας ηλικίας (ως δείγμα ελέγχου κατά τη μελέτη των γραμματικών ικανοτήτων παιδιών με αυτισμό).

Οι πιθανές συντακτικές θέσεις των αντωνυμιών και η αναφορά τους παρουσιάζουν ποικιλία, ενώ αναφορικά με τις παθητικές δομές κύριο χαρακτηριστικό τους είναι η πολυσημία των σημασιολογικών τους ερμηνειών. Περιμένουμε βεβαίως τα παιδιά την Α' τάξης να αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες δυσκολίες και στους δύο παραπάνω τομείς από αυτά της Β', ενώ ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης και ο συσχετισμός των δύο ηλικιακών ομάδων ώστε να βρεθεί το χρονικό σημείο στο οποίο οι εν λόγω δομές θεωρείται βέβαιο ότι έχουν κατακτηθεί. Η έρευνα αυτή θα δώσει περαιτέρω ευρήματα για καθοριστεί με μεγαλύτερη ακρίβεια η νόρμα σχετικά με την κατάκτηση των παραπάνω τομέων στα Ελληνικά.

2.1. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

2.1.1. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Οι δοκιμασίες κατανόησης χορηγήθηκαν σε δύο ομάδες παιδιών με μητρική γλώσσα την ελληνική. Κάθε μια ομάδα αποτελείτο από είκοσι παιδιά. Η ομάδα της Α' τάξης του δημοτικού αποτελείτο από 9 αγόρια και 11 κορίτσια, ηλικίας από 6;02 ετών έως 7;00 ετών, ενώ η ομάδα της Β' τάξης του δημοτικού από 11 αγόρια και 9 κορίτσια, ηλικίας 7;02 έως 8;08 ετών. Ο μέσος όρος ηλικίας της πρώτης ομάδας ήταν 6;07 ετών και ο μέσος όρος ηλικίας της δεύτερης ομάδας ήταν 7;08 ετών. Το σύνολο των παιδιών κατοικούν στην ίδια περιοχή του Πειραιά (Νίκαια) και φοιτούν σε δημόσιο δημοτικό σχολείο.

Ακολουθούν πίνακες με τα στοιχεία των παιδιών που συμμετείχαν με τον αριθμό ατόμου, τα αρχικά επωνύμου και ονόματος, την ηλικία, το φύλο και την τάξη στην οποία φοιτούν. Η σειρά με την οποία παρουσιάζονται είναι αυτή με την οποία τους χορηγήθηκε η δοκιμασία:

Πίνακας 1: Στοιχεία παιδιών Α' τάξης

A/A	Ε.Όνομα.	Ηλικία	Φύλο
1	Π.Ι.	6;08	A
2	Σ.Ν.	6;11	K
3	Σ.Γ.	6;04	A
4	Σ.Ι.	6;08	A
5	Σ.Π.	6;05	K
6	Μ.Ο.	6;06	K
7	Λ.Α.	6;03	K
8	Μ.Ν.	6;08	K
9	Ν.Δ.	6;10	A
10	Τ.Α.	6;04	A
11	Μ.Μ.	6;10	K
12	Μ.Ο.	6;02	A
13	Χ.Α.	7;00	K
14	Μ.Δ.	6;11	K
15	Π.Γ.	6;11	K
16	Σ.Μ.	6;08	K
17	Τ.Ι.	6;04	A
18	Π.Ι.	6;04	A
19	Σ.Δ.	6;06	A
20	Π.Ε.	6;04	K
Μέσος όρος ηλικίας		6;07	

Πίνακας 2: Στοιχεία παιδιών Β' τάξης

A/A	Ε.Όνομα.	Ηλικία	Φύλο
1	Σ.Θ.	7;10	A
2	A.Ε.	7;06	K
3	A.A.	7;10	A
4	Σ.A.	8;01	K
5	X.N.	7;06	A
6	A.K.	7;03	K
7	A.I.	7;06	A
8	Π.Π.	8;01	K
9	Σ.Ι.	7;05	A
10	Φ.A.	7;04	K
11	Γ.Γ.	7;04	A
12	K.Ε.	8;08	K
13	A.I.	8;00	A
14	X.Π.	8;02	A
15	Γκ.Γ.	7;07	A
16	Σ.A.	7;04	K
17	M.Σ.	8;01	K
18	Θ.B.	7;03	A
19	B.Σ.	7;02	K
20	Z.Δ.	7;11	A
Μέσος όρος ηλικίας		7;08	

2.1.2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑΣ (ΤΕΣΤ)

Συνολικά η δοκιμασία αποτελείται από 36 προτάσεις εκ των οποίων, οι 18 ανήκουν στην πρώτη κατηγορία και εξετάζουν την κατανόηση αντωνυμιών και οι υπόλοιπες 18 στην δεύτερη κατηγορία και εξετάζουν την κατανόηση μη ενεργητικών ρημάτων. Πρόκειται για ένα σύνολο δοκιμασιών στις οποίες

ζητείται από το παιδί να ταιριάζει την ηχογραφημένη πρόταση που ακούει με μία από τις τρεις εικόνες που βλέπει στην οθόνη του υπολογιστή ανά δοκιμασία. Για κάθε πρόταση που ακούγεται το παιδί πρέπει να δείξει μία από τις τρεις εικόνες (1,2,3), οι οποίες του παρουσιάζονται σε οριζόντια διάταξη. Η εικόνα στόχος εμφανίζεται σε τυχαία θέση κάθε φορά σε σχέση με τις άλλες δύο, ενώ η σειρά παρουσίασης των προτάσεων είναι η ίδια για κάθε παιδί.

Τα πρόσωπα που εμφανίζονται στις εικόνες του τεστ είναι συνολικά 12. Έξι ενήλικες και έξι παιδιά. Τα παιδιά αναφέρονται με το όνομά τους ενώ οι ενήλικες με την συγγενική σχέση που έχουν με τα παιδιά (παπούς, γιαγιά, μπαμπάς, μαμά, θείος, νονά). Να επισημανθεί ότι η δοκιμασία είναι αυτή των Terzi et al. (2012)

2.2.1. ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

Οι προτάσεις που ελέγχουν τις αντωνυμίες είναι απλές με ονοματική Φράση που αναφέρεται σε φυσικό πρόσωπο στη θέση υποκειμένου, μεταβατικό ρήμα που βρίσκεται στο τρίτο ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα και την αντωνυμία ως αντικείμενο. Χωρίζονται σε τρεις υποκατηγορίες.

A) Στην πρώτη υποκατηγορία εξετάζεται η κατανόηση των αδύνατων τύπων των προσωπικών αντωνυμιών, ή, αλλιώς, των κλιτικών (6 προτάσεις),

i) Ο παπούς τον σκεπάζει.

ii) Η Μαρία την χαϊδεύει.

iii) Ο Κώστας τον σκουπίζει.

iv) Ο θείος τον ντύνει.

v) Η νονά τη λούζει.

vi) Η μαμά την πλένει.

Για κάθε μία από τις παραπάνω προτάσεις εμφανίζονται τρεις εικόνες εκ των οποίων η μία αποτελεί την εικόνα στόχο. Μία άλλη παραπέμπει σε αυτοπαθή αντωνυμία ενώ στην τρίτη εικόνα τα πρόσωπα εμφανίζονται με εναλλαγή ρόλων σε σχέση με την εικόνα στόχο.

B) Στη δεύτερη υποκατηγορία εξετάζεται η κατανόηση των ισχυρών τύπων των προσωπικών αντωνυμιών (6 προτάσεις),

i) Η γιαγιά χαϊδεύει αυτήν.

ii) Ο παππούς λούζει αυτόν.

iii) Η Μαρία πλένει αυτήν.

iv) Ο μπαμπάς σκουπίζει αυτόν.

v) Η μαμά ντύνει αυτήν.

vi) Ο Κώστας σκεπάζει αυτόν.

Στις προτάσεις της δεύτερης υποκατηγορίας η σχέση μεταξύ των εικόνων είναι ίδια με αυτή της πρώτης υποκατηγορίας.

Γ) και στην τρίτη υποκατηγορία εξετάζεται η κατανόηση των αυτοπαθών αντωνυμιών (6 προτάσεις).

i) Η Μαρία αγκαλιάζει τον εαυτό της.

ii) Η Μαρία ζωγραφίζει τον εαυτό της.

iii) Ο Γιώργος σκεπάζει τον εαυτό του.

iv) Ο Κώστας σκουπίζει τον εαυτό του.

v) Ο Πέτρος κοιτάζει τον εαυτό του.

vi) Η Καίτη χαϊδεύει τον εαυτό της.

Για κάθε μία από τις προτάσεις της τρίτης υποκατηγορίας εμφανίζονται τρεις εικόνες εκ των οποίων η μία αποτελεί την εικόνα στόχο, μία άλλη δείχνει ένα δεύτερο πρόσωπο, ξεχωριστό από το υποκείμενο της εικόνας στόχου στο οποίο αναφέρεται η αυτοπαθής αντωνυμία, και μια τρίτη εικόνα στην οποία η ενέργεια του υποκειμένου της εικόνας στόχου μεταβιβάζεται σε άλλο πρόσωπο.

2.2.2. ΜΗ-ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

Οι προτάσεις που αφορούν τα μη-ενεργητικά ρήματα είναι απλές με ονοματική Φράση που αναφέρεται σε φυσικό πρόσωπο στη θέση υποκειμένου

και ρήμα που βρίσκεται στο τρίτο ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα παθητικής φωνής. Χωρίζονται και αυτές σε τρεις υποκατηγορίες:

A) Στην πρώτη υποκατηγορία εξετάζεται η κατανόηση αυτοπαθούς ερμηνείας όταν το ρήμα είναι αυτοπαθές (6 προτάσεις),

i) Ο Κώστας πλένεται.

ii) Η Μαρία λούζεται.

iii) Η Ελένη σκουπίζεται.

vi) Ο Πέτρος σκεπάζεται.

v) Ο Γιώργος ντύνεται.

vi) Η Ελένη χαϊδεύεται.

Για κάθε μία από τις παραπάνω προτάσεις εμφανίζονται τρεις εικόνες εκ των οποίων η μία αποτελεί την εικόνα στόχο, η άλλη δείχνει ένα δεύτερο πρόσωπο, ξεχωριστό από το υποκείμενο της εικόνας στόχου στο οποίο αναφέρεται το μη-ενεργητικό ρήμα ως αυτοπαθές και μία τρίτη η οποία δείχνει το υποκείμενο της πρόταση στόχου το οποίο τώρα είναι δράστης, δηλαδή η εικόνα απεικονίζει την ενεργητική αντίστοιχη της αυτοπαθούς στόχου.

B) Στη δεύτερη υποκατηγορία εξετάζεται η κατανόηση της παθητικής ερμηνείας όταν το ρήμα είναι εγγενώς αυτοπαθές (6 προτάσεις),

i) Η Καίτη σκουπίζεται.

ii) Ο θείος ντύνεται.

iii) Ο Γιώργος σκεπάζεται.

vi) Η γιαγιά πλένεται.

v) Η Μαρία χαϊδεύεται.

vi) Ο Κώστας λούζεται.

Όπως βλέπουμε τα ρήματα αυτής της υποκατηγορίας είναι τα ίδια με αυτά της προηγούμενης όμως η βασική διαφορά τους είναι ότι στην πρώτη υποκατηγορία η ερμηνεία είναι αυτοπαθής ενώ στην δεύτερη παθητική.

Έτσι για κάθε μία από τις προτάσεις της δεύτερης κατηγορίας εμφανίζονται τρεις εικόνες εκ των οποίων η μία αποτελεί την εικόνα στόχο, μία δεύτερη δείχνει το υποκείμενο της εικόνας στόχου, αλλά ως δράστη, δηλαδή με το ρήμα ως ενεργητικό και η τρίτη εικόνα παρουσιάζει το ίδιο υποκείμενο της εικόνας στόχου, πάλι ως δράστη να δρα σε ένα άλλο πρόσωπο, ξεχωριστό από εκείνα της εικόνας στόχου, με το ρήμα ως ενεργητικό.

Γ) Στην τρίτη υποκατηγορία εξετάζεται η κατανόηση της παθητικής ερμηνείας όταν το ρήμα είναι παθητικό (6 προτάσεις),

i) Ο Γιώργος κυνηγιέται.

ii) Ο θεός κλωτσιέται.

iii) Ο παππούς ταΐζεται.

vi) Η μαμά φιλιέται.

v) Η νονά τσιμπιέται.

vi) Η Μαρία σπρώχνεται.

Στις προτάσεις της τρίτης υποκατηγορίας όλα τα ρήματα είναι παθητικά και διαφορετικά από εκείνα της δεύτερης, ενώ η σχέση μεταξύ των εικόνων είναι ίδια με αυτήν της δεύτερης υποκατηγορίας.

Έτσι για κάθε μία από τις προτάσεις της δεύτερης κατηγορίας εμφανίζονται τρεις εικόνες εκ των οποίων η μία αποτελεί την εικόνα στόχο, μία δεύτερη δείχνει το υποκείμενο της εικόνας στόχου, αλλά ως δράστη, δηλαδή με το ρήμα ως ενεργητικό και η τρίτη εικόνα παρουσιάζει το ίδιο υποκείμενο της εικόνας στόχου, πάλι ως δράστη να δρα σε ένα άλλο πρόσωπο, ξεχωριστό από εκείνα της εικόνας στόχου, με το ρήμα ως ενεργητικό.

2.3. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑΣ

Η δοκιμασία χορηγήθηκε με τη βοήθεια ηλεκτρονικού υπολογιστή ως εξής:

Ο εξεταστής αρχικά παρουσίαζε με τα ονόματά τους ή με την συγγενική τους σχέση όλα τα πρόσωπα τα οποία εμφανίζονταν σε συνδυασμούς στις εικόνες του τεστ. Έπειτα, για την καλύτερη κατανόηση του τεστ, χορηγούνταν δύο

παραδείγματα με δοκιμαστικές εικόνες. Έτσι ο εξεταστής διαπίστωνε ότι το παιδί είχε κατανοήσει τι έπρεπε να κάνει και ακολουθούσε η χορήγηση του τεστ. Στην οθόνη του υπολογιστή εμφανίζονταν οι τρεις εικόνες της κάθε πρότασης. Ο εξεταστής υπενθύμιζε τα ονόματα των προσώπων που εμφανίζονταν κάθε φορά. Αμέσως μετά ακολουθούσε ακρόαση της μαγνητοφωνημένης πρότασης. Τέλος, το παιδί έπρεπε να δείξει την εικόνα που, κατά την γνώμη του, ταίριαζε με την πρόταση.

Το τεστ χορηγήθηκε σε αίθουσα στην οποία βρισκόταν μόνο ο εξεταστής και το παιδί.

Ο χρόνος διεξαγωγής της δοκιμασίας για κάθε παιδί ήταν περίπου 15 λεπτά.

ΣΗΜΕΙΑ ΠΡΟΣΟΧΗΣ

Λόγω του συνολικά μεγάλου αριθμού προσώπων που εμφανίζονταν σε δυάδες ή τριάδες στις εικόνες του τεστ, κρίθηκε αναγκαίο να γίνεται υπενθύμιση των ονομάτων τους σε κάθε νέα πρόταση και αυτό για να αποφευχθούν λανθασμένες απαντήσεις λόγω σύγχυσης ονομάτων.

Ο εξεταστής έπρεπε να βεβαιωθεί ότι το παιδί άκουγε καλά τις ηχογραφημένες προτάσεις και έβλεπε καθαρά τις εικόνες στην οθόνη του υπολογιστή.

Το παιδί θα έπρεπε να ήταν κοντά στον υπολογιστή ώστε να φτάνει με το χέρι του την οθόνη και να δείχνει καθαρά την εικόνα που κάθε φορά επέλεγε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

3.1.1. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ Α' ΤΑΞΗΣ

Το συνολικό και τα επιμέρους ποσοστά ανά υποκατηγορία προτάσεων του τεστ όλων των παιδιών της Α' τάξης είναι τα εξής:

A) ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

Πίνακας 3: Σωστές απαντήσεις αδύνατων προσωπικών αντωνυμιών.

Αδύνατες προσωπικές αντωνυμίες	Απόλυτος αριθμός & επί τοις εκατό
Ο παππούς τον σκεπάζει	14/20, 70%
Η Μαρία την χαϊδεύει	18/20, 90%
Ο Κώστας τον σκουπίζει	17/20 85%
Ο θείος τον ντύνει	19/20, 95%
Η νονά τη λούζει	15/20, 75%
Η μαμά την πλένει	18/20 90%
Σύνολο:	101/120, 84%

Στην πρόταση: «Ο παππούς τον σκεπάζει» όλα τα παιδιά που έκαναν λάθος (3 αγόρια & 3 κορίτσια) επέλεξαν την εικόνα 2 (στην οποία τα πρόσωπα εμφανίζονται με εναλλαγή ρόλων σε σχέση με την εικόνα στόχο).

Στην πρόταση: «Η Μαρία την χαϊδεύει» 2 κορίτσια επέλεξαν την εικόνα 2 (αυτοπαθή αντωνυμία).

Στην πρόταση: «Ο Κώστας τον σκουπίζει» 2 αγόρια επέλεξαν την εικόνα 3 (αυτοπαθή αντωνυμία) και 1 κορίτσι έδειξε την εικόνα 2 (τα πρόσωπα εμφανίζονται με εναλλαγή ρόλων σε σχέση με την εικόνα στόχο).

Στην πρόταση: «Ο θείος τον ντύνει» 1 κορίτσι επέλεξε την εικόνα 3 (παραπομπή σε αυτοπαθή αντωνυμία).

Στην πρόταση: «Η νονά τη λούζει» όλα τα παιδιά που έκαναν λάθος (1 αγόρι & 4 κορίτσια) επέλεξαν την εικόνα 2 (παραπομπή σε αυτοπαθή αντωνυμία).

Στην πρόταση: «Η μαμά την πλένει» 1 αγόρι και 1 κορίτσι επέλεξαν την εικόνα 2 (παραπομπή σε αυτοπαθή αντωνυμία).

Πίνακας 4: Σωστές απαντήσεις ισχυρών προσωπικών αντωνυμιών.

Ισχυρές προσωπικές αντωνυμίες	Απόλυτος αριθμός & επί τοις εκατό
Η γιαγιά χαϊδεύει αυτήν	13/20, 65%
Ο παππούς λούζει αυτόν	17/20, 85%
Η Μαρία πλένει αυτήν	9/20, 45%
Ο μπαμπάς σκουπίζει αυτόν	16/20, 80%
Η μαμά ντύνει αυτήν	15/20, 75%
Ο Κώστας σκεπάζει αυτόν	13/20, 65%
Σύνολο:	83/120, 69%

Στην πρόταση: «Η γιαγιά χαϊδεύει αυτήν» όλα τα παιδιά που έκαναν λάθος (4 αγόρια και 3 κορίτσια) επέλεξαν την εικόνα 1 (αυτοπαθή αντωνυμία).

Στην πρόταση: «Ο παππούς λούζει αυτόν» όλα τα παιδιά που έκαναν λάθος (2 αγόρια και 1 κορίτσι) επέλεξαν την εικόνα 3 (αυτοπαθή αντωνυμία).

Στην πρόταση: «Η Μαρία πλένει αυτήν» 5 κορίτσια και 5 αγόρια επέλεξαν την εικόνα 3 (αυτοπαθή αντωνυμία) και 1 αγόρι την εικόνα 1 (τα πρόσωπα εμφανίζονται με εναλλαγή ρόλων σε σχέση με την εικόνα στόχο).

Στην πρόταση: «Ο μπαμπάς σκουπίζει αυτόν» όλα τα παιδιά που έκαναν λάθος (2 αγόρια και 2 κορίτσια) επέλεξαν την εικόνα 1 (αυτοπαθή αντωνυμία).

Στην πρόταση: «Η μαμά ντύνει αυτήν» 2 αγόρια και 2 κορίτσια επέλεξαν την εικόνα 2 (αυτοπαθή αντωνυμία) και 1 κορίτσι την εικόνα 3 (τα πρόσωπα εμφανίζονται με εναλλαγή ρόλων σε σχέση με την εικόνα στόχο).

Στην πρόταση: «Ο Κώστας σκεπάζει αυτόν» όλα τα παιδιά που έκαναν λάθος (4 αγόρια και 3 κορίτσια) επέλεξαν την εικόνα 1 (αυτοπαθή αντωνυμία).

Πίνακας 5: Σωστές απαντήσεις αυτοπαθών αντωνυμιών.

Αυτοπαθείς αντωνυμίες	Απόλυτος αριθμός & επί τοις εκατό
Η Μαρία αγκαλιάζει τον εαυτό της	20/20, 100%
Η Μαρία ζωγραφίζει τον εαυτό της	20/20, 100%
Ο Γιώργος σκεπάζει τον εαυτό του	19/20, 95%
Ο Κώστας σκουπίζει τον εαυτό του	20/20, 100%
Ο Πέτρος κοιτάζει τον εαυτό του	20/20, 100%
Η Καίτη χαϊδεύει τον εαυτό της	19/20, 95%
Σύνολο:	118/120, 98%

Στην πρόταση: «Ο Γιώργος σκεπάζει τον εαυτό του» 1 κορίτσι επέλεξε την εικόνα 2 (η αυτοπαθή αντωνυμία αναφέρεται σε άλλο πρόσωπο).

Στην πρόταση: «Η Καίτη χαϊδεύει τον εαυτό της» 1 κορίτσι επέλεξε την εικόνα 1 (η αυτοπαθή αντωνυμία αναφέρεται σε άλλο πρόσωπο).

B) ΜΗ-ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

Πίνακας 6: Σωστές απαντήσεις αυτοπαθών ρημάτων με αυτοπαθή ερμηνεία.

Αυτοπαθής ερμηνεία (αυτοπαθές ρήμα)	Απόλυτος αριθμός & επί τοις εκατό
Ο Κώστας πλένεται	19/20, 95%
Η Μαρία λούζεται	17/20, 85%
Η Ελένη σκουπίζεται	20/20, 100%
Ο Πέτρος σκεπάζεται	17/20, 85%
Ο Γιώργος ντύνεται	19/20, 95%
Η Ελένη χαϊδεύεται	19/20, 95%
Σύνολο:	111/120, 93%

Στην πρόταση: «Ο Κώστας πλένεται» 1 κορίτσι επέλεξε την εικόνα 2 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη με ρήμα ενεργητικό).

Στην πρόταση: «Η Μαρία λούζεται» 2 κορίτσια επέλεξαν την εικόνα 1 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη με ρήμα ενεργητικό) και 1

κορίτσι επέλεξε την εικόνα 2 (το αυτοπαθές ρήμα αναφέρεται σε άλλο πρόσωπο).

Στην πρόταση: «Ο Πέτρος σκεπάζεται» 2 κορίτσια επέλεξε την εικόνα 1 (το αυτοπαθές ρήμα αναφέρεται σε άλλο πρόσωπο) και 1 κορίτσι έδειξε την εικόνα 3 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη με ρήμα ενεργητικό).

Στην πρόταση: «Ο Γιώργος ντύνεται» 1 κορίτσι επέλεξε την εικόνα 3 (το αυτοπαθές ρήμα αναφέρεται σε άλλο πρόσωπο).

Στην πρόταση: «Η Ελένη χαϊδεύεται» 1 κορίτσι επέλεξε την εικόνα 2 (το αυτοπαθές ρήμα αναφέρεται σε άλλο πρόσωπο).

Πίνακας 7: Σωστές απαντήσεις αυτοπαθών ρημάτων με παθητική ερμηνεία.

Παθητική ερμηνεία(αυτοπαθές ρήμα)	Απόλυτος αριθμός & επί τοις εκατό
Η Καίτη σκουπίζεται	20/20, 100%
Ο θεός ντύνεται	19/20, 95%
Ο Γιώργος σκεπάζεται	18/20, 90%
Η γιαγιά πλένεται	19/20, 95%
Η Μαρία χαϊδεύεται	19/20, 95%
Ο Κώστας λούζεται	19/20, 95%
Σύνολο:	114/120, 95%

Στην πρόταση: «Ο θεός ντύνεται» 1 αγόρι επέλεξε την εικόνα 3 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη με ρήμα ενεργητικό).

Στην πρόταση: «Ο Γιώργος σκεπάζεται» 1 αγόρι επέλεξε την εικόνα 3 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη που δρα σε ξεχωριστό πρόσωπο, και το ρήμα είναι ενεργητικό) και 1 αγόρι έδειξε την εικόνα 1 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη και το ρήμα είναι ενεργητικό).

Στην πρόταση: «Η γιαγιά πλένεται» 1 κορίτσι επέλεξε την εικόνα 3 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη που δρα σε ξεχωριστό πρόσωπο, και το ρήμα είναι ενεργητικό).

Στην πρόταση: «Η Μαρία χαϊδεύεται» 1 αγόρι επέλεξε την εικόνα 3 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη και το ρήμα είναι ενεργητικό).

Στην πρόταση: «Ο Κώστας λούζεται» 1 κορίτσι επέλεξε την εικόνα 3 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη που δρα σε ξεχωριστό πρόσωπο, και το ρήμα είναι ενεργητικό).

Πίνακας 8: Σωστές απαντήσεις παθητικών ρημάτων με παθητική ερμηνεία.

Παθητική ερμηνεία(παθητικό ρήμα)	Απόλυτος αριθμός & επί τοις εκατό
Ο Γιώργος κυνηγιέται	16/20, 80%
Ο θεός κλωτσιέται	11/20, 55%
Ο παππούς ταΐζεται	18/20, 90%
Η μαμά φιλιέται	9/20, 45%
Η νονά τσιμπιέται	15/20, 75%
Η Μαρία σπρώχνεται	16/20, 80%
Σύνολο:	85/120, 71%

Στην πρόταση: «Ο Γιώργος κυνηγιέται» 2 κορίτσια και 1 αγόρι επέλεξαν την εικόνα 2 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη και το ρήμα είναι ενεργητικό) και 1 αγόρι έδειξε την εικόνα 1 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη που δρα σε ξεχωριστό πρόσωπο, και το ρήμα είναι ενεργητικό).

Στην πρόταση: «Ο θεός κλωτσιέται» 5 κορίτσια και 1 αγόρι επέλεξαν την εικόνα 2 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη και το ρήμα είναι ενεργητικό) και 3 αγόρια έδειξαν την εικόνα 3 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη που δρα σε ξεχωριστό πρόσωπο, και το ρήμα είναι ενεργητικό).

Στην πρόταση: «Ο παππούς ταΐζεται» 2 κορίτσια επέλεξαν την εικόνα 2 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη και το ρήμα είναι ενεργητικό).

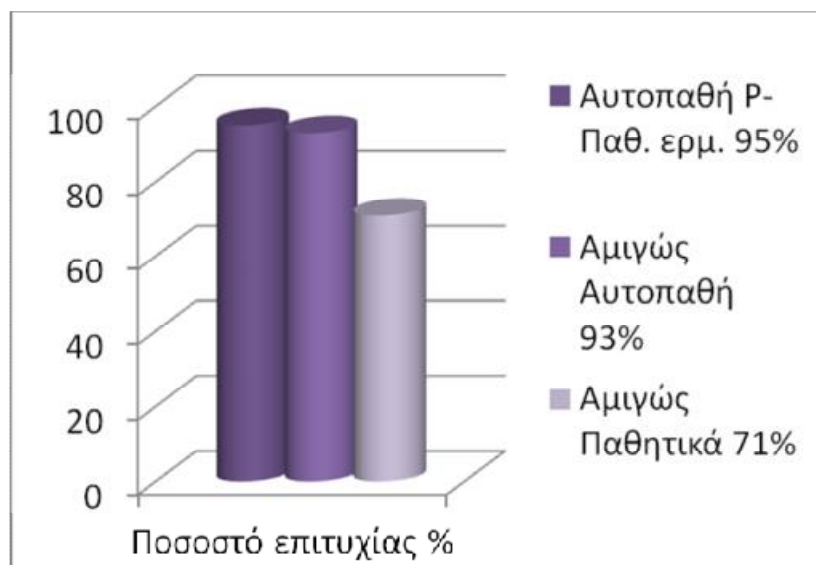
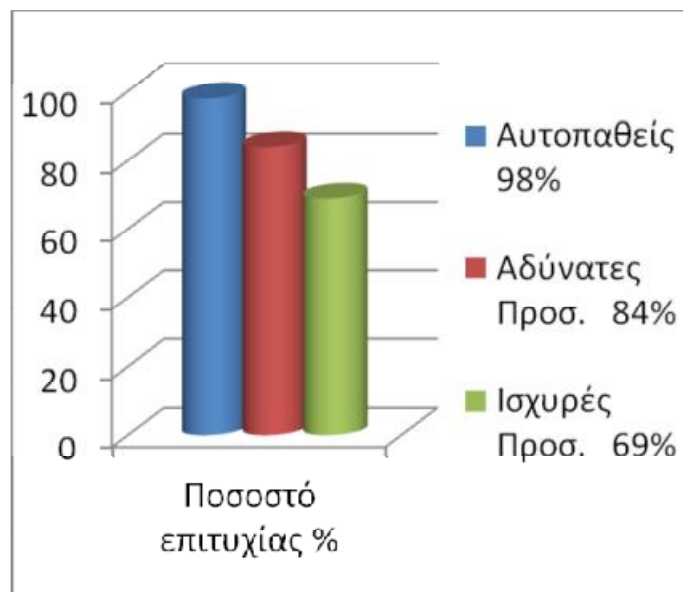
Στην πρόταση: «Η μαμά φιλιέται» 4 αγόρια και 6 κορίτσια επέλεξαν την εικόνα 2 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη και το ρήμα είναι ενεργητικό) και 1 κορίτσι έδειξε την εικόνα 1 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη που δρα σε ξεχωριστό πρόσωπο, και το ρήμα είναι ενεργητικό).

Στην πρόταση: «Η νονά τσιμπιέται» 2 αγόρια και 2 κορίτσια επέλεξαν την εικόνα 2 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη και το ρήμα είναι

ενεργητικό) και 1 αγόρι έδειξε την εικόνα 3 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη που δρα σε ξεχωριστό πρόσωπο, και το ρήμα είναι ενεργητικό).

Στην πρόταση: «Η Μαρία σπρώχνεται» 1 αγόρι και 2 κορίτσια επέλεξαν την εικόνα 2 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη και το ρήμα είναι ενεργητικό) και 1 κορίτσι την εικόνα 1 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη που δρα σε ξεχωριστό πρόσωπο, και το ρήμα είναι ενεργητικό).

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ Α' ΤΑΞΗΣ

3.1.2. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ Β' ΤΑΞΗΣ

Το συνολικό και τα επιμέρους ποσοστά ανά υποκατηγορία προτάσεων του τεστ όλων των παιδιών της Β' τάξης είναι τα εξής:

A) ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

Πίνακας 9: Σωστές απαντήσεις αδύνατων προσωπικών αντωνυμιών.

Αδύνατες προσωπικές αντωνυμίες	Απόλυτος αριθμός & επί τοις εκατό
Ο παππούς τον σκεπάζει	20/20, 100%
Η Μαρία την χαϊδεύει	19/20, 95%
Ο Κώστας τον σκουπίζει	19/20, 95%
Ο θείος τον ντύνει	20/20, 100%
Η νονά τη λούζει	19/20, 95%
Η μαμά την πλένει	20/20, 100%
Σύνολο:	117/120, 97,5%

Στην πρόταση: «Η Μαρία την χαϊδεύει» 1 αγόρι επέλεξε την εικόνα 2 (αυτοπαθή αντωνυμία).

Στην πρόταση: «Ο Κώστας τον σκουπίζει» 1 αγόρι επέλεξε την εικόνα 2 (τα πρόσωπα εμφανίζονται με εναλλαγή ρόλων σε σχέση με την εικόνα στόχο).

Στην πρόταση: «Η νονά τη λούζει» 1 αγόρι επέλεξε την εικόνα 2 (αυτοπαθή αντωνυμία).

Πίνακας 10: Σωστές απαντήσεις ισχυρών προσωπικών αντωνυμιών.

Ισχυρές προσωπικές αντωνυμίες	Απόλυτος αριθμός & επί τοις εκατό
Η γιαγιά χαϊδεύει αυτήν	15/20, 75%
Ο παππούς λούζει αυτόν	18/20, 90%
Η Μαρία πλένει αυτήν	19/20, 95%
Ο μπαμπάς σκουπίζει αυτόν	18/20, 90%
Η μαμά ντύνει αυτήν	19/20, 95%
Ο Κώστας σκεπάζει αυτόν	18/20, 90%
Σύνολο:	107/120, 89%

Στην πρόταση: «Η γιαγιά χαϊδεύει αυτήν» όλα τα παιδιά που έκαναν λάθος (2 αγόρια και 3 κορίτσια) επέλεξαν την εικόνα 1 (αυτοπαθή αντωνυμία).

Στην πρόταση: «Ο παππούς λούζει αυτόν» 1 κορίτσι επέλεξε την εικόνα 1 (τα πρόσωπα εμφανίζονται με εναλλαγή ρόλων σε σχέση με την εικόνα στόχο) και 1 κορίτσι έδειξε την εικόνα 3 (αυτοπαθή αντωνυμία).

Στην πρόταση: «Η Μαρία πλένει αυτήν» 1 κορίτσι επέλεξε την πρόταση 3 (αυτοπαθή αντωνυμία).

Στην πρόταση: «Ο μπαμπάς σκουπίζει αυτόν» 2 κορίτσια επέλεξαν την εικόνα 1 (αυτοπαθή αντωνυμία).

Στην πρόταση: «Η μαμά ντύνει αυτήν» 1 κορίτσι επέλεξε την εικόνα 2 (αυτοπαθή αντωνυμία).

Στην πρόταση: «Ο Κώστας σκεπάζει αυτόν» 2 κορίτσια επέλεξαν την εικόνα 1 (αυτοπαθή αντωνυμία).

Πίνακας 11: Σωστές απαντήσεις αυτοπαθών αντωνυμιών.

Αυτοπαθείς αντωνυμίες	Απόλυτος αριθμός & επί τοις εκατό
Η Μαρία αγκαλιάζει τον εαυτό της	20/20, 100%
Η Μαρία ζωγραφίζει τον εαυτό της	20/20, 100%
Ο Γιώργος σκεπάζει τον εαυτό του	20/20, 100%
Ο Κώστας σκουπίζει τον εαυτό του	20/20, 100%
Ο Πέτρος κοιτάζει τον εαυτό του	20/20, 100%
Η Καίτη χαϊδεύει τον εαυτό της	20/20, 100%
Σύνολο:	120/120, 100%

Το σύνολο των παιδιών της Β' τάξης ανταποκρίθηκε με πλήρη επιτυχία στον τομέα της κατανόησης των αυτοπαθών αντωνυμιών.

Β) ΜΗ-ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

Πίνακας 12: Σωστές απαντήσεις αυτοπαθών ρημάτων με αυτοπαθή ερμηνεία.

Αυτοπαθής ερμηνεία (αυτοπαθές ρήμα)	Απόλυτος αριθμός & επί τοις εκατό
Ο Κώστας πλένεται	20 /20, 100%
Η Μαρία λούζεται	20 /20, 100%
Η Ελένη σκουπίζεται	20 /20, 100%
Ο Πέτρος σκεπάζεται	20 /20, 100%
Ο Γιώργος ντύνεται	20 /20, 100%
Η Ελένη χαϊδεύεται	20 /20, 100%
Σύνολο:	120/120, 100%

Το σύνολο των παιδιών της Β' τάξης ανταποκρίθηκε με πλήρη επιτυχία στον τομέα της κατανόησης της αυτοπαθής ερμηνείας με αυτοπαθές ρήμα.

Πίνακας 13: Σωστές απαντήσεις αυτοπαθών ρημάτων με παθητική ερμηνεία.

Παθητική ερμηνεία (αυτοπαθές ρήμα)	Απόλυτος αριθμός & επί τοις εκατό
Η Καίτη σκουπίζεται	20/20, 100%
Ο θεός ντύνεται	20/20, 100%
Ο Γιώργος σκεπάζεται	18/20, 90%
Η γιαγιά πλένεται	20/20, 100%
Η Μαρία χαϊδεύεται	20/20, 100%
Ο Κώστας λούζεται	20/20, 100%
Σύνολο:	118/120, 98%

Στην πρόταση: «Ο Γιώργος σκεπάζεται» 1 αγόρι και 1 κορίτσι επέλεξαν την εικόνα 1 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη και το ρήμα είναι ενεργητικό).

Πίνακας 14: Σωστές απαντήσεις παθητικών ρημάτων με παθητική ερμηνεία.

Παθητική ερμηνεία (παθητικό ρήμα)		
Ο Γιώργος κυνηγιέται	18/20,	90%
Ο θεός κλωτσιέται	11/20,	55%
Ο παππούς ταΐζεται	20/20,	100%
Η μαμά φιλιέται	10/20,	50%
Η νονά τσιμπιέται	13/20,	65%
Η Μαρία σπρώχνεται	20/20,	100%
Σύνολο:	92/120,	76%

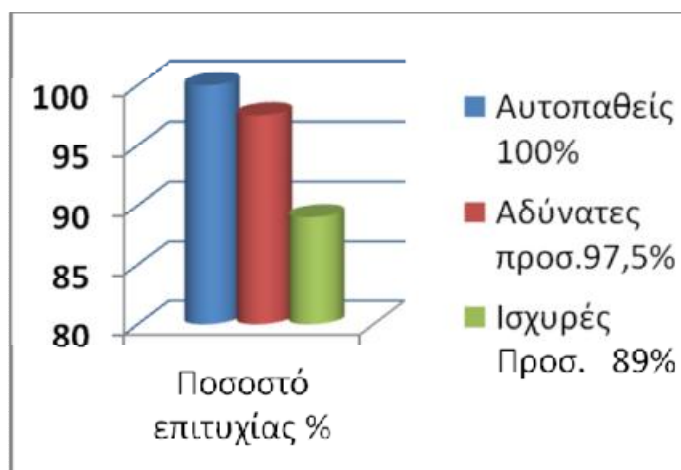
Στην πρόταση: «Ο Γιώργος κυνηγιέται» 2 αγόρια επέλεξαν την εικόνα 2 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη και το ρήμα είναι ενεργητικό).

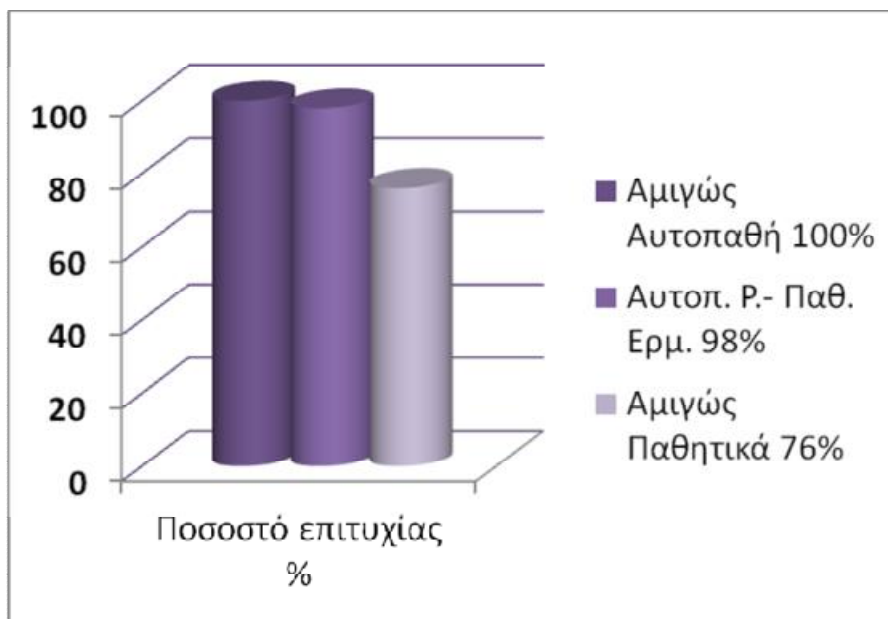
Στην πρόταση: «Ο θεός κλωτσιέται» 4 αγόρια και 3 κορίτσια επέλεξαν την εικόνα 2 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη και το ρήμα είναι ενεργητικό) και 1 αγόρι & 1 κορίτσι έδειξαν την εικόνα 3 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη που δρα σε ξεχωριστό πρόσωπο, και το ρήμα είναι ενεργητικό).

Στην πρόταση: «Η μαμά φιλιέται» όλα τα παιδιά που έκαναν λάθος (4 αγόρια και 6 κορίτσια) επέλεξαν την εικόνα 2 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη και το ρήμα είναι ενεργητικό)

Στην πρόταση: «Η νονά τσιμπιέται» 1 αγόρι και 5 κορίτσια επέλεξαν την εικόνα 2 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη και το ρήμα είναι ενεργητικό) και 1 αγόρι έδειξε την εικόνα 3 (το υποκείμενο της εικόνας στόχου σε ρόλο δράστη που δρα σε ξεχωριστό πρόσωπο, και το ρήμα είναι ενεργητικό).

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ Β' ΤΑΞΗΣ

3.2.1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΛΑΘΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ Α΄ΤΑΞΗΣ

3.2.1.1. ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

Στην υποκατηγορία των αδύνατων προσωπικών αντωνυμιών σε συνολικό αριθμό 120 απαντήσεων οι **19** ήταν λανθασμένες (ποσοστό επιτυχίας 84%).

12 λάθη αφορούσαν την εικόνα η οποία παραπέμπει στην αυτοπαθή αντωνυμία

7 λάθη αφορούσαν την εικόνα η οποία παραπέμπει σε εναλλαγή ρόλων σε σχέση με την εικόνα στόχο.

*Τα περισσότερα λάθη (6) παρατηρήθηκαν στην πρόταση «Ο παππούς τον σκεπάζει».

Στην υποκατηγορία των ισχυρών προσωπικών αντωνυμιών σε συνολικό αριθμό 120 απαντήσεων οι **37** ήταν λανθασμένες (ποσοστό επιτυχίας 69%).

35 λάθη αφορούσαν την εικόνα που παραπέμπει σε αυτοπαθή αντωνυμία

2 λάθη αφορούσαν την εικόνα που παραπέμπει σε εναλλαγή ρόλων σε σχέση με την εικόνα στόχο.

* Τα περισσότερα λάθη (11) παρατηρήθηκαν στην πρόταση «Η Μαρία πλένει αυτήν».

Στην υποκατηγορία των αυτοπαθών αντωνυμιών σε συνολικό αριθμό 120 απαντήσεων οι 2 ήταν λανθασμένες (ποσοστό επιτυχίας 98%) και αφορούσαν την εικόνα που η ενέργεια του υποκειμένου μεταβιβάζεται σε άλλο πρόσωπο.

3.2.1.2. ΜΗ-ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

• Στην υποκατηγορία της αυτοπαθής ερμηνείας (αυτοπαθές ρήμα) σε συνολικό αριθμό 120 απαντήσεων οι 9 ήταν λανθασμένες (ποσοστό επιτυχίας 93%).

□5 λάθη αφορούσαν την εικόνα στην οποία το αυτοπαθές ρήμα αναφέρεται σε άλλο πρόσωπο, ξεχωριστό από το υποκείμενο της εικόνας στόχου.

□4 λάθη αφορούσαν την εικόνα στην οποία το υποκείμενο της εικόνας στόχου είναι σε ρόλο δράστη με ρήμα ενεργητικό.

* Τα περισσότερα λάθη (3) παρατηρήθηκαν στην πρόταση «Η Μαρία λούζεται».

• Στην υποκατηγορία της παθητικής ερμηνείας (αυτοπαθές ρήμα) σε συνολικό αριθμό 120 απαντήσεων οι 6 ήταν λανθασμένες (ποσοστό επιτυχίας 95%).

□4 λάθη αφορούσαν την εικόνα στην οποία το υποκείμενο της εικόνας στόχου είναι σε ρόλο δράστη με ρήμα ενεργητικό.

□2 λάθη αφορούσαν την εικόνα στην οποία το υποκείμενο της εικόνας στόχου που είναι σε ρόλο δράστη, δρα σε ξεχωριστό πρόσωπο, και το ρήμα είναι ενεργητικό.

* Τα περισσότερα λάθη (2) παρατηρήθηκαν στην πρόταση «Ο Γιώργος σκεπάζεται».

• Στην υποκατηγορία της παθητικής ερμηνείας (παθητικό ρήμα) σε συνολικό αριθμό 120 απαντήσεων οι 35 ήταν λανθασμένες (ποσοστό επιτυχίας 95%).

28 λάθη αφορούσαν την εικόνα στην οποία το υποκείμενο της εικόνας στόχου είναι σε ρόλο δράστη και το ρήμα είναι ενεργητικό.

7 λάθη αφορούσαν την εικόνα στην οποία το υποκείμενο της εικόνας στόχου είναι σε ρόλο δράστη, δρα σε ξεχωριστό πρόσωπο, και το ρήμα είναι ενεργητικό.

* Τα περισσότερα λάθη παρατηρήθηκαν στην πρόταση «Η μαμά φιλιέται» (11) και τα αμέσως λιγότερα στην πρόταση «Ο θεός κλωτσιέται» (9).

3.2.2. ΑΝΑΛΥΣΗ ΛΑΘΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ Β' ΤΑΞΗΣ

3.2.2.1. ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

Στην υποκατηγορία των αδύνατων προσωπικών αντωνυμιών σε συνολικό αριθμό 120 απαντήσεων οι **3** ήταν λανθασμένες (ποσοστό επιτυχίας 97,5%).

2 λάθη αφορούσαν την παραπομπή σε αυτοπαθή αντωνυμία

1 λάθος αφορούσε την παραπομπή σε εναλλαγή ρόλου των προσώπων σε σχέση με την εικόνα στόχο.

• Στην υποκατηγορία των ισχυρών προσωπικών αντωνυμιών σε συνολικός αριθμό 120 απαντήσεων οι **13** ήταν λανθασμένες (ποσοστό επιτυχίας 89%).

12 λάθη αφορούσαν την παραπομπή σε αυτοπαθή αντωνυμία

1 λάθος αφορούσε την παραπομπή σε εναλλαγή ρόλων σε σχέση με την εικόνα στόχο.

* Τα περισσότερα λάθη (5) παρατηρήθηκαν στην πρόταση «Η γιαγιά χαϊδεύει αυτήν».

3.2.2.2. ΜΗ-ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

Στην υποκατηγορία της παθητικής ερμηνείας (αυτοπαθές ρήμα) σε συνολικό αριθμό απαντήσεων 120 οι **2** ήταν λανθασμένες (ποσοστό επιτυχίας 98%) και

αφορούσαν την εικόνα στην οποία το υποκείμενο της εικόνας στόχου που είναι σε ρόλο δράστη, δρα σε ξεχωριστό πρόσωπο, και το ρήμα είναι ενεργητικό.

* Τα λάθη αυτά παρατηρήθηκαν στην πρόταση «Ο Γιώργος σκεπάζεται».

● Στην υποκατηγορία της παθητικής ερμηνείας (παθητικό ρήμα) σε συνολικό αριθμό 120 απαντήσεων οι **28** ήταν λανθασμένες (ποσοστό επιτυχίας 76%).

□25 λάθη αφορούσαν την εικόνα στην οποία το υποκείμενο της εικόνας στόχου είναι σε ρόλο δράστη και το ρήμα είναι ενεργητικό.

□3 λάθη αφορούσαν την εικόνα στην οποία το υποκείμενο της εικόνας στόχου είναι σε ρόλο δράστη, δρα σε ξεχωριστό πρόσωπο, και το ρήμα είναι ενεργητικό.

* Τα περισσότερα λάθη παρατηρήθηκαν στην πρόταση «Η μαμά φιλιέται» (10) και τα αμέσως λιγότερα στην πρόταση «Ο θεός κλωτσιέται» (9).

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΛΑΘΩΝ

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ	Α' Τάξη	Β' Τάξη
Αδύνατοι τύποι προσωπικής αντωνυμίας	19	3
Ισχυροί τύποι προσωπικής αντωνυμίας	37	13
Αυτοπαθείς αντωνυμίες	2	0
ΣΥΝΟΛΟ ΛΑΘΩΝ	58	16
ΡΗΜΑΤΑ	Α' Τάξη	Β' Τάξη
Αυτοπαθής ερμηνεία - αυτοπαθές ρήμα	9	2
Παθητική ερμηνεία - αυτοπαθές ρήμα	6	0
Παθητική ερμηνεία - παθητικό ρήμα	35	28
ΣΥΝΟΛΟ ΛΑΘΩΝ	50	30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

4.1.1. ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

- Τα παιδιά της Α' τάξης δείχνουν να έχουν κατακτήσει την αναφορά των αυτοπαθών αντωνυμιών σε ποσοστό 98%, δηλαδή σχεδόν πλήρως.
- Τα παιδιά της Β' τάξης δείχνουν να έχουν κατακτήσει πλήρως τις αυτοπαθείς αντωνυμίες και σε πολύ μεγάλο βαθμό τον αδύνατο τύπο των προσωπικών αντωνυμιών (97,5%).
- Όμως, η κατάκτηση των ισχυρών προσωπικών αντωνυμιών φαίνεται να καθυστερεί αρκετά σε σχέση με τις αδύνατες ακόμη και στη Β' τάξη. Βλέπουμε λοιπόν ότι τα ποσοστά σωστών απαντήσεων είναι 69% για την Α' τάξη και 89% για τη Β' τάξη. Τα αποτελέσματα αυτά συμφωνούν με έρευνες των Chien & Wexler (1990) αλλά και των Conroy et al. (2009) που διαπιστώνουν ότι σε γλώσσες που έχουν και τους δύο τύπους προσωπικών αντωνυμιών τα παιδιά καθυστερούν στην κατάκτηση της κατανόησης των ισχυρών αντωνυμιών σε σχέση με τις αδύνατες. Να σημειωθεί όμως ότι οι Conroy et al. (2009) ισχυρίζονται ότι το πρόβλημα της αναφοράς των ισχυρών αντωνυμιών εμφανίζεται κυρίως στον συγκεκριμένο τύπο δοκιμασίας, δηλ. επιλογής εικόνων.

4.1.2. ΜΗ-ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

- Τα παιδιά της Α' τάξης εμφανίζουν μεγαλύτερες δυσκολίες στην κατανόηση παθητικών ρημάτων με παθητική ερμηνεία (71% επιτυχία), λιγότερες στην κατηγορία αυτοπαθών ρημάτων με αυτοπαθή ερμηνεία (93% επιτυχία) και ακόμη πιο λίγες στην κατηγορία των αυτοπαθών ρημάτων με παθητική ερμηνεία (95% επιτυχία). Η διαφορά ανάμεσα στις τελευταίες δύο κατηγορίες όμως είναι πάρα πολύ μικρή, και συνεπώς, και οι δύο διαφέρουν πολύ από την πρώτη κατηγορία, δηλαδή τις αμιγώς παθητικές προτάσεις.

- Τα παιδιά της Β' τάξης δείχνουν να έχουν κατακτήσει πλήρως τα αυτοπαθή ρήματα με αυτοπαθή ερμηνεία (δηλαδή τα αμιγώς αυτοπαθή ρήματα) και σε πολύ μεγάλο βαθμό τα αυτοπαθή ρήματα με παθητική ερμηνεία (98% επιτυχία).
- Οι δυσκολίες κατανόησης παθητικού ρήματος με παθητική ερμηνεία (αμιγώς παθητικές προτάσεις) σε ορισμένα παιδιά της Β' τάξης παραμένουν (76% επιτυχία). Παρόλα αυτά, βλέπουμε να υπάρχει βελτίωση σε αυτή την κατηγορία.

Το αρχικό μας μέλημα, δηλαδή το αν τα ευρήματα των Terzi et. al. ανταποκρίνονται ευρύτερα και αν οι δυσκολίες που εντόπισαν ισχύουν, επαληθεύτηκε. Η έρευνα των Terzi et.al. (2012) που μελετούσε τα μη-ενεργητικά ρήματα σε παιδιά ηλικίας από 5;06 έως 8;04 και μέσο όρο 6;09, συμφωνεί με την παρούσα μελέτη ως προς τις δυσκολίες κατανόησης των ρημάτων αυτών. Η αναλογία δείχνει ότι οι αδυναμία κατάκτησης της αμιγώς παθητικής ερμηνείας εξακολουθεί να υπάρχει ακόμη και σε παιδιά Β' τάξης αν και, σε σχέση με την Α' τάξη, υπάρχει μια μικρή βελτίωση.

4.2. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Αναφορικά με τις προσωπικές αντωνυμίες στις οποίες, όπως έδειξαν άλλες μελέτες αλλά και η παρούσα, εντοπίζονται δυσκολίες ως προς την κατανόησή τους από τα παιδιά, θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι τα παιδιά ακούν την ισχυρή προσωπική αντωνυμία *αυτόν-αυτήν*, οι οποίες να σημειωθεί ότι βρίσκονται στο συγκεκριμένο τεστ στο τέλος κάθε πρότασης («Ο παππούς λούζει *αυτόν*»-«Η γιαγιά χαϊδεύει *αυτήν*»), και παραφράζοντας τες είναι σαν να ακούν *τον εαυτό του-της*. Η συγκεκριμένη άποψη πηγάζει από το γεγονός ότι τα παιδιά στην συντριπτική τους πλειοψηφία επιλέγουν λανθασμένα την εικόνα που παραπέμπει σε αυτοπαθή αντωνυμία. Η παραπάνω τάση φαίνεται να εκφράζεται και στις αδύνατες προσωπικές αντωνυμίες οι οποίες όμως στο τεστ δεν παρουσιάζονται στο τέλος κάθε πρότασης αλλά στο μέσον («Ο Κώστας *τον* σκουπίζει»-«Η νονά *τη* λούζει»), και επομένως αποκλείεται σε αυτήν την περίπτωση τα παιδιά να παραφράζουν ακουστικά τις συγκεκριμένες αντωνυμίες. Έτσι το παραπάνω συμπέρασμα δεν φαίνεται να είναι ασφαλές.

Εντούτοις, μια άλλη πιθανή εξήγηση αποτελεί το γεγονός ότι τα παιδιά στην προσπάθειά τους να ξεπεράσουν την επικείμενη πρόκληση ώστε να

απαντήσουν σωστά, και δεδομένου ότι μάλλον δεν έχουν κατακτήσει τις εν λόγω δομές ακόμη, επιλέγουν λανθασμένα την εικόνα στην οποία παρουσιάζεται η αντωνυμία, την οποία όμως ήδη γνωρίζουν σε επίπεδο κατανόησης. Η εξήγηση αυτή δεν αποτελεί παρά μόνο υπόθεση, η οποία θα μπορούσε να διερευνηθεί σε μελλοντικές έρευνες ώστε επαληθευτεί ή να απορριφθεί.

Σχετικά με τα μη-ενεργητικά ρήματα, οι ουσιαστικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα παιδιά των ηλικιών της Α' και Β' τάξης δημοτικού εντοπίζονται στην κατηγορία των αμιγώς παθητικών ρημάτων και συγκεκριμένα στις προτάσεις με τα ρήματα *φιλιέται* και *κλωτσιέται* στα οποία μάλιστα τα ποσοστά επιτυχίας από την Α' στην Β' τάξη παραμένουν σχεδόν αμετάβλητα.

Η παρούσα μελέτη αν και καταδεικνύει με βεβαιότητα ότι δεν έχουν κατακτηθεί ακόμη τα αμιγώς παθητικά ρήματα μέχρι την ηλικία των οκτώ ετών, δεν μπορεί να δώσει μια σαφή αιτιολογία για το γεγονός ότι τα παιδιά της Α' αλλά και τα παιδιά της Β' τάξης καθυστερούν στην κατάκτηση των αμιγώς παθητικών ρημάτων και συγκεκριμένα των ρημάτων που προαναφέραμε.

Μια ενδεχόμενη αιτιολόγηση είναι ότι τα παραπάνω ρήματα είναι συνυφασμένα στην παιδική γλώσσα και σκέψη περισσότερο με την ενεργητική τους μορφή παρά με την παθητική, παρόλο που μερικά άλλα ρήματα της ίδιας κατηγορίας μη-ενεργητικών ρημάτων έχουν κατακτηθεί, όπως έδειξε η παρούσα έρευνα. Δηλαδή τα παιδιά μαθαίνουν ακουστικά και αργότερα χρησιμοποιούν ενεργά, περισσότερο τα ρήματα *φιλάει* και *κλωτσάει*, παρά τα ρήματα *φιλιέται* και *κλωτσιέται*. Με άλλα λόγια σημαντικό ρόλο διαδραματίζει, τόσο το γεγονός ότι τα παιδιά μαθαίνουν για πρώτη φορά τα συγκεκριμένα ρήματα στην ενεργητική τους μορφή μόνο, όσο και το γεγονός ότι τα ρήματα αυτά απαιτούν μεγάλο βαθμό συντακτικής ωριμότητας, κάτι που δεν έχει κατακτηθεί ακόμη από τα παιδιά.

Σε κάθε περίπτωση, τα συμπεράσματα αυτά αποτελούν σημείο προβληματισμού και σημαντική ευκαιρία για μελλοντικές σχετικές έρευνες.

Ακόμη, τα ευρήματα της παρούσας έρευνας, σε σύγκριση με ανάλογες μελέτες, ενδεχομένως να βοηθούν στην λογοθεραπευτική αξιολόγηση από την άποψη ότι προσπαθούν να αποσαφηνίσουν το ηλικιακό όριο κατά την ανάπτυξη του παιδιού, στο οποίο θεωρούνται κατεκτημένες οι παραπάνω δομές. Με άλλα λόγια μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο στοιχείο στον εντοπισμό και διαχωρισμό

των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν τα παιδιά, ανάμεσα σε εκείνες που βρίσκονται στα πλαίσια του φυσιολογικού και σε άλλες που χαρακτηρίζονται παθολογικές. Δηλαδή, δίνει στοιχεία για το πότε και πώς ακριβώς αναμένουμε να εμφανιστούν οι δυσκολίες των παιδιών σχολικής ηλικίας, σε επίπεδο κατανόησης των συγκεκριμένων αντωνυμιών και μη-ενεργητικών ρημάτων.

Τέλος, η παρούσα μελέτη θα μπορούσε να συμβάλει στον σχεδιασμό και την οργάνωση σχετικών θεραπευτικών παρεμβάσεων, μίας και καταδεικνύει την σειρά με την οποία κατακτώνται οι εν λόγω δομές, καθώς και τις επιμέρους οι οποίες δεν έχουν κατακτηθεί ακόμη. Έτσι σε ένα παιδί, για παράδειγμα Α' τάξης, το θεραπευτικό πρόγραμμα θα μπορούσε να ξεκινά με εύκολες δραστηριότητες αυτοπαθών αντωνυμιών, τις οποίες γνωρίζουμε ότι θα έπρεπε να τις έχουν κατακτήσει, και βαθμιαία να καταλήγει σε άλλες πιο δύσκολες ισχυρών προσωπικών αντωνυμιών στις οποίες ωστόσο, όπως προαναφέραμε, δεν θα έπρεπε να ανησυχούμε σε περίπτωση που δεν έχουν κατακτηθεί ακόμη. Ενώ για ένα παιδί Β' τάξης, ένα αντίστοιχο θεραπευτικό πρόγραμμα θα μπορούσε να έχει αρχικά εύκολες ασκήσεις με εγγενώς αυτοπαθή ρήματα, τα οποία πάλι γνωρίζουμε ότι θα έπρεπε να θεωρούνται κατεκτημένα, και προς το τέλος δύσκολες προτάσεις εγγενώς παθητικών ρημάτων, στις οποίες δεν θα έπρεπε να μας προβληματίζει το γεγονός ότι ίσως να μην έχουν κατακτηθεί ακόμη σε επίπεδο κατανόησης, τουλάχιστον μέχρι και πριν την ηλικία των 8 ετών, όπως φάνηκε από την παρούσα έρευνα.

ΠΑΡΑΔΟΞΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στην υποκατηγορία όπου εξετάζονταν η κατανόηση της παθητικής ερμηνείας με παθητικό ρήμα, στην πρόταση «Η νονά τσιμπιέται» το ποσοστό επιτυχίας ήταν 75% για τα παιδιά της Α' τάξης και 65% για τα παιδιά της Β' τάξης. Δηλαδή μικρότερα παιδιά είχαν καλύτερες επιδόσεις. Είναι η μόνο πρόταση από όλες τις υπόλοιπες του τεστ στην οποία παρουσιάστηκε η συγκεκριμένη διακύμανση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Alexiadou, A. & E. Anagnostopoulou (2004) “Voice Morphology and the Causative-Inchoative Alternation: Evidence for a Non-Unified Structural Analysis of Unaccusatives”. In A. Alexiadou, E. Anagnostopoulou and M. Everaert (Eds.), *The Unaccusativity Puzzle* (pp 114-136). Oxford University Press.
- Alexiadou, A., Anagnostopoulou, E., & Schäfer, F. (2006). The properties of anticausatives crosslinguistically. In M. Frascarelli (Eds.), *Phases of Interpretation* (pp. 187-211) Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Alexiadou, A. & E. Anagnostopoulou (2007) “Structuring participles,” Paper presented at WCCFL 26.
- Anagnostopoulou, E. (2003) “Participles and Voice,” in A. Alexiadou, M. Rathert & A. von Stechow (Eds.), *Perfect Explorations*, Mouton de Gruyter.
- Anagnostopoulou, E., & Everaert, M. (1999). Towards a more complete typology of anaphoric expressions. *Linguistic Inquiry*, 30, 97-118.
- Βασιλάκη, Σ. (1998) “Η μορφολογία της παθητικής φωνής στα νέα ελληνικά”. Στο, *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα, Πρακτικά της 9^{ης} Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης, 185-204.
- Borer, H. (1994) “The grammar machine”. In A. Alexiadou, E. Anagnostopoulou, & M. Everaert (Eds.), *The Unaccusativity Puzzle* (pp 288-331). Oxford University Press.
- Borer, H. (1998) “Deriving passives without theta-grids.” In S. Lapointe, D. Brentari, & P. Farrell (Eds.), *Morphology and its relation to Phonology and syntax* (pp. 60-99). Stanford: California, CSLI Publications.
- Borer, H., & Wexler, K. (1987) “The Maturation of syntax,” in T. Roeper & E. Williams (Eds.), *Parameter Setting* (pp. 123-172).
- Borer, H. & Wexler, K. (1992) “Biunique relation and the maturation of grammatical principles,” *Natural Language and Linguistic Theory* 10, 147-189.

- Chien, Y.-C., & Wexler, K. (1990). Children's knowledge of locality conditions in binding as evidence for the modularity of syntax and pragmatics. *Language Acquisition*, 1, 225-295.
- Chomsky, N. (2000) "Minimalist Inquiries," in R. Martin, D. Michaels & J. Uriagereka (Eds.), *Step by Step*, (pp.89-156). Cambridge, Mass: MIT Press.
- . (2001) "Derivation by Phase," in M. Kenstowicz (Eds.), *Ken Hale: A Life in Language*, (pp. 1-52). Cambridge, Mass: MIT Press.
- Γιάννης Η. Ζάχος, «Γλώσσα και Γλωσσικό Υλικό», Εκδόσεις: Κέντρο Ψυχολογικών Μελετών.
- Conroy, A., Takahashi, E, Lidz, J., & Phillips, C. (2009). Equal Treatment for All Antecedents: How Children Succeed with Principle B. *Linguistic Inquiry*, 40, 446-486.
- Driva, E., & Terzi, A. (2008). Children's Passives and the Theory of Grammar. In A. Gavarró, & M.J. Freitas (Eds.), *Generative Approaches to Language Acquisition 2007* (pp. 189-200). Cambridge: Cambridge Scholar Publishers.
- Embick, D. (2004). 'Uncaccusative Syntax and Verbal Alternations.' In A. Alexiadou, E. Anagnostopoulou, & M. Everaert (Eds.), *The Unaccusativity Puzzle. Explorations in the Syntax-Lexicon Interface* (pp. 137-158). Oxford: Oxford University Press.
- Fotiadou, G., & I.M. Tsimpli (2010). The acquisition of transitivity alternations in Greek: Does frequency count? *Lingua*, 120, 2605-2626.
- Fox, D. & Grodzinsky, Y. (1998) "Children's Passive: A View from the By-Phrase," *Linguistic Inquiry* 29, 311-332.
- Grimshaw, J. (1981) "Form, function and the language acquisition device." In C. L. Baker & J. M. McCarthy (Eds.), *The logical problem of language acquisition* (pp. 165-182). Cambridge, MA: MIT press.
- Guasti, M.T. (2000) "An excursion into interrogatives in early English and Italian," in M.-A. Friedemann & L. Rizzi (Eds.), *The Acquisition of Syntax*. Harlow. England: Longman.

- Θεοφανοπούλου-Κοντού, Δ. (1999) “Δομές της ΝΕ με προοπτική του δέκτη και η κατανομή –ω/-μια: Τα αντιμεταβιβαστικά και παθητικά” Στο, Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα, Πρακτικά της 17^{ης} Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης, 51-78.
- Hale K. & Selkirk, E. 1987. Government and tonal phrasing in Papago. *Phonology Yearbook* 4:151–183.
- Iatridou, S. (1988). Clitics, anaphors, and a problem of coindexation. *Linguistic Inquiry*, 19, 698-703.
- Jaeggli, O. (1986) “Passive.” *Linguistic Inquiry*, 17, 587-622.
- Κλαίρης, Χ. & Μπαμπινιώτης, Γ. (1999) “Γραμματική της νέας ελληνικής: Δομολειτουργική – Επικοινωνιακή”. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Kratzer, A. (1994) “The Event Argument and the Semantics of Voice,” Ms., University of Massachusetts at Amherst.
- . (2001) “Building statives,” In *Proceedings of the Berkeley Linguistics Society* 26.
- Κρύσταλ, Ντ. (2000) “Λεξικό Φωνολογίας και Φωνητικής”. Αθήνα: Πατάκης.
- Lascaratou, C. & Philippaki-Warbuton. (1983/1984) “Lexical vs.transformational passives in Modern Greek,” *Glossologia* 2/3, 587-622.
- Levin, B., & Rappaport-Hovav, M. (1995) *Unaccusativity: At the Syntax-Lexical Semantics Interface*. Cambridge, MA:MIT Press.
- McDaniel, D., Cairns, H. S., and Hsu, J. R. 1990. Binding Principles in the Grammars of Young Children. *Language Acquisition* 1:121-138.
- Maratsos, M.P., E.C. Fox, J. Becher, & M.A. Chalkley. 1985. ‘Semantic restrictions on children’s passives.’ *Cognition* 19, 167-191.
- Mavrogiorgos, M. (2004). *Greek clitics in finite and non-finite clauses*. Ms, University of Cambridge.
- Mavrogiorgos, M. (2010). *Clitics in Greek. A minimalist account of proclisis and enclisis*. Amsterdam: John Benjamins.

- McDaniel, D., McKee, C., and Cairns, H. S. (Eds) (1996). *Methods for assessing children's syntax*. Cambridge MA : MIT Press.
- McKee, C. (1992). *A comparison of pronouns and anaphors in Italian and English acquisition.* *Language Acquisition*, 2, 21-54.
- Μπαμπινιώτης Γ. & Π. Κοντός (1967) , «Σύγχρονη γραμματική της κοινής νέας Ελληνικής».
- «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ» , Αναπροσαρμογή της μικρής νεοελληνικής γραμματικής του Μανώλη Τριανταφυλλίδη (2004), Εκδόσεις: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων Αθήνα.
- Padilla, J. (1990). On the definition of binding domains in Spanish: Evidence from child language. Dordrecht: Kluwer.
- Papangeli, D. (2004). The Morphosyntax of Argument Realization: Greek Argument Structure and the Lexicon-Syntax Interface. Ph.D. Dissertation, University of Utrecht.
- Reinhart, T. & Reuland, E. (1993). Reflexivity. *Linguistic Inquiry*, 24, 657-720.
- Reinhart, T., & Siloni, T. (2004) “Against an unaccusative analysis reflexives.” In A. Alexiadou, E., Anagnostopoulou, & M. Everaert (Eds.), *The Unaccusativity Puzzle* (pp 159-180). Oxford University Press.
- Selkirk, E. 1995. The prosodic structure of function words. In *Papers in Optimality Theory*, J.
- Beckman, L. Dickey & S. Urbanczyk (eds.) 439–469. Amherst MA: GLSA.
- Spathas, G. (2010). *Focus in Anaphora*. Ph.D. Dissertation, University of Utrecht.
- Strohner, H., & Nelson, K. (1974) “The young child’s development of sentence comprehension: Influence of event probability, nonverbal context, syntactic form and strategies.” *Child Development* 45, 564-576.
- «ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ Της Νέας Ελληνικής» , Α’, Β’ & Γυμνασίου, Εκδόσεις: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων Αθήνα.

- Terzi, A. & K. Wexler (2002) “A-Chains and S-Homophones in children’s Grammar: Evidence from Greek Passives,” in *Proceedings of NELS 32*, 519-537.
- Terzi, A. (2005) “Comparative Syntax and Language Disorders,” in G. Cinque & R. Kayne (Eds.) *The Oxford Handbook of Comparative Syntax* (pp. 110-137). Oxford University Press.
- Τσοπανάκης Α. (1994), «Νεοελληνική Γραμματική».
- Varlokosta, S. (1999/2000). Lack of clitic pronoun distinctions in the acquisition of principle B in child Greek. In *Proceedings of the 24th Boston University Conference on Language Development* (pp. 738-748). Somerville, MA: Cascadilla Press.
- Varlokosta, S. (2005). Eventivity, modality and temporal reference in child Greek. In M. Stavrou & A. Terzi (Eds.), *Advances in Greek Generative Syntax* (pp. 217-240). Amsterdam: John Benjamins.
- Wexler, K., & Chien, Y.-C. (1985). The development of lexical anaphors and pronouns.’ *Papers and Reports on Child Language Development*, 24, 138-149.
- Wexler, K. (2004). Theory of Phasal Development. *MIT Working Papers in Linguistics*, 48, 159- 209.
- Zombolou, K., Varlokosta, S., Alexiadou, A., & Anagnostopoulou, E. (2010). Acquiring Anticausatives vs. Passives in Greek. In Franich, K., K. Iserman, & L. Keil (Eds.), *Proceedings of the 34th Annual Boston University Conference on Language Development* (pp. 515-524). Somerville, MA: Cascadilla Press.
- Ζόμπολου, Κ. (1997) “Αναζητώντας το δράστη. Αποθετικά έναντι μεσοπαθητικής. Μία άλλη προσέγγιση των ρηματικών φωνών της νέας ελληνικής”. Στο *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα, Πρακτικά της 17^{ης} Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης, 229-242.